

• DEO • DVCE •

• ET • AVSPICE •

TALTI
RHETORICA

• NICOLAUS • NANCELIVS •

• TRACHYEN •

R. na. 384

Audomarus Talæus

CAROLO LOTHARINGO

Cardinali.

S. P. D.

*I quis tamen hæc quoque, si quis
Captus amore leget, te nostra, Vare,
myricæ,*

*Te nemus omne canet: nec Phæbo
gratior vlla est,*

*Quàm sibi quæ Vari præscripsit pa-
gina nomen:*

*Liceat enim (Mecænas optime) versibus iisdem te nunc
affari, quibus Varum suum Maro noster affatur. Te si-
quidem scriptorum nostrorum tenues & humiles myricæ, te
lucubrationum nostrarum omne nemus pro maximis tuis in
fratrem meum Petrum Ramum, vel potius in vtrunque
nostrum meritis cantabit & celebrabit. Præcinerunt au-
tem Petri Rami variarum vocum modi & institutionum
Dialecticarum, & animaduersionum Aristotelicarum,
& aliarum (quæ in tuo nomine extiterunt) commentatio-
num: nostra deinde & paulò antè Academia, & nunc
Rhetorica præcentionem illam sequitur: nec Phæbo ac Mu-
sis nostris gratior vlla pagina est, quàm quæ Caroli Lotha-
ringi nomen præscripserit. Philosophica autem priora illa
omnia fuerunt: hæc autem oratoria, in quibus nostrum stu-
dium vehementer elaboravit, ut artes suis distinctæ præ-
ceptis explicarentur: cum alienis non commiscerentur. Nam*

cum multos annos in Aristotelis, Ciceronis, Quintiliani
Dialecticis & Rhetoricis ea opinione versati essemus, ut
Dialecticam & Rhetoricam ab illis perfectas crederemus,
serò quidem, sed tamen aliquando ab iisdem utranque di-
sciplinam variè confusam percepimus. Inventionis, disposi-
tionis, memoriae doctrinam Petrus Ramus perpurgauit, &
ad Dialecticam (cuius propriae sunt) retulit. Ego deinde eius
quoque praelectionibus & observationibus adiutus, ad elocu-
tionem & actionem (quoniam hae solae partes eius propriae
sunt) Rhetoricam reuocaui, per genera & species (qua via
mihi adhuc licuit) explicauit, exemplis & oratoriis & poë-
ticis illustraui: praeceptiones itaque ipsae ad verbum ex illis
authoribus omnino ferè sunt: sed, ut haec prima & rudis in-
formatio tulit, nostro & iudicio probata, & ordine disposi-
ta, & genere tractata atque exornata. Faxit summus ille
moderator ingeniorum Deus, ut quoniam (sicut idem poeta
noster ait)

Non omnes arbuta iuuant, humilésque myrica,
maiora, personaque tua digniora canere valeamus.

AVDOMARI TALAEI

RHETORICA,

AD

CAROLVM LOTHARINGVM

Cardinalem.

Rhetoricæ definitio.

RHETORICA, est doctrina bene dicendi, vt cōstat ex origine nominis: ῥῥῥ siquidem ex vetere verbo ῥῥῥ contractum, idem est quod dico & eloquor, vnde ῥῥῥ καὶ ῥῥῥ deducitur.

Partes Rhetoricæ.

Partes eius duæ sunt, Elocutio & Pronuntiatio: hæ siquidem solæ sunt, & propriæ artis huius partes: Reliquæ artes quæ huic ascribuntur, Inuentio, Dispositio, & Memoria, alienæ partes sunt & supposititiæ. Nam si Grammaticā, Rhetoricam, Dialecticam generales & communes disciplinas: ita, vt ad facile docēdum, & perspicue decet, distinxeris, vt nō commisceantur alienis inter se præceptis, sed suis & propriis finibus contineantur, Grammatica ex quatuor partibus, Etymologia, Syntaxi, Profodia, Orthographia proprium & purum sermonem præstabit: Dialectica inuentionem rerum, & dispositionem, dispositionisq; comitem memoriam suppeditabit: Rhetorica igitur hoc sibi pro-

prium solùm retinebit, vt res à Dialectica repertas & collocatas, à Grammatica autē puro & proprio fermone expositas, Elocutionis ornāmētis magnificentius expoliat, & pronuntiationis & actionis gratia commendet.

Elocutio, & eius species.

In Bruto. Elocutio igitur est orationis exornatio: cuius species duæ sunt, Tropus & Figura. Hanc veram & legitimam partitionem Cicero aliquādo sequitur, tametsi secus plerumque præcipit. Ornari orationē (inquit) Græci putant, si verborū immutationibus vtantur (quos appellant *ῥήματα*) & sentētiarum orationisq̃ue formis, quæ vocant *ῥήματα*.

Tropus.

Tropus est elocutio, qua propria significatio verbi in aliam mutatur: à verbo *ῥέπω*, id est muto.

Tropi genera.

Tropi genera quatuor sunt, Metonymia, Ironia, Metaphora, Synecdoche. plura quidem traduntur à Rhetoribus, sed eorum partim Tropi non sunt, partim in hæc quatuor genera recidunt.

Metonymia.

Metonymia tropus est, cū ex causis effecta, ex subiectis adiuncta, contrāue significamus: id est cū nomina causis, aut rebus subiectis propriè accommodata, ab illa natiua significatione ad significandos effectus, aut res adiunctas traducimus: vel contrā, cū nomina propria effectorū, aut adiunctorum, ad indicandas causas, aut res subiectas immutamus.

tamus: à μετα id est trans: & ὄνομα, nomen, quasi nominis traductio: hanc (vt ait Cicero) Hypallagen Rhetores, quia quasi summutantur verba pro verbis, Metonymiam Grammatici vocant: quòd nomina transferantur. Eadem significatione denominatio libro. 4. ad Herennium vsurpatur.

Metonymiæ primus modus.

Metonymiæ quatuor sunt modi: primus ex causis effecta significans, vt cùm inuēctorem & authorem rerū pro rebus ipsis ponimus: vt Cererem pro fruge Virgil. ait:

*Tum Cererem corruptam vndis, Cerealiæque arma
Expediunt.*

Aeneid. 1.

Cicero Martem pro bello: Quos amisimus ciues, eos Martis vis perculit, non ira victoriæ. Vulcanum pro igne Virgil.

Pro Marcello.

Aut dulcis musti Vulcano decoquit humorem.

1. Georg.

Sic Terentius Bacchum pro vino dixit:

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

In Eunuch.

Et Martialis Liuium pro historia à Liuiio scripta,

Pellibus exiguis arctatur Liuius ingens,

Lib. 14.

Quem mea non totum bibliotheca capit.

Secundus modus.

Secundus modus est, cùm ex effectis causæ significantur, vt, Quàm acerba, quàm formidolosa, quàm quæstuosa concursatio. Decemuiralis futura sit, non videtis? Tria epitheta immutantur, vt concursatio dicatur acerba, quia dolorem, formidolosa, quia formidinem, quæstuosa quia quæstum alla-

Cic. 1.
Agr.

Agr. 2. tura sit. Item: Nolo plebem obscura spe & cæca expectatione pēdēre. Spes obscura est, quia obscurum exhibet euentum: & expectatio cæca, quia cæcos & ignaros homines reddit. Horatius.

1. Odarū. *Pallida mors aequo pede pulsat pauperum tabernas,
Regūmque turres, ô beate Sexti.*

Pallidum propriè dicitur, quod pallefcit: sed in hoc exemplo pallida mors est, quæ pallidum hominem efficit. Item Virgil.

6. Aeneidos. *Pallentēque habitant morbi, tristis que senectus.*

Virgilius pallentes morbos dixit, nō quod propriè palleant, sed quod eos pallere faciant, quibus insunt: Eodēque modo de tristi senectute censendum est.

Tertius modus.

Tertius modus est, cū nomen propriū rei subiectæ ad significādam rem adiunctam traducitur: vt cū ponitur continens pro re contenta. Cicero, In Bruto. Quæque erant propria cū præstantis in Republica viri, tum bene moratæ & bene constitutæ ciuitatis. Ex bene morata ciuitate bene moratos ciues intelligit. Virgil.

Ecloga. 4. *Aspera tum positis mitescent secula bellis.*

Secula dixit pro hominibus eius seculi. Hic tropus non infrequēs est in bonis authoribus, vt, cū nomina locis accōmodata pro incolis ipsis sumuntur: vt Sicilia pro Siculis, Carcer pro vinctis, Italia pro Italis. Cicero, Sicilia tota si vna voce loqueretur, hoc diceret. id est, omnes Siculi. Idem, Quod in me

1. A& in Verrem.

in me carcerem effudistis. Idem, Testis est Italia, In pisonē
pro lege
Manilia,
quam ille ipse victor L. Sylla huius virtute & consilio confessus est fuisse liberatam: Testis est Sicilia, quam multis vndique cinctam periculis, nō terrore belli, sed celeritate consilij explicauit: Testis est Aphrica, quæ magnis oppressa hostium copiis, eorum ipsorum sanguine redundauit: Testis est Gallia, per quam legionibus nostris in Hispaniam iter Gallorum internecione patefactum est: Testis est Hispania, quæ sæpissime plurimos hostes ab hoc superatos prostratosque cōspexit. Hic Cicero Italiā, Siciliā, Aphricam, Galliam, Hispaniam posuit pro Italis, Siculis, Aphris, Gallis, Hispanis: & nescio quomodo magis nos delectat hæc verborum immutatio, quàm si propriis nominibus vsus fuisset. Ex hoc genere etiā est illud, cū ex possessore possessa res intelligitur, Virgil.

iam proximus ardet

Vcalegon. id est, Vcalegonis domus.

Quartus modus.

Quartus modus est, cū ex adiunctis res subiectas intelligimus. Sic nomina virtutum ipsarū pro viris bonis, & vitiorum pro malis, & multarū aliarum rerū pro personis quibus adiunctæ sunt, vsurpantur. Cicero, Quas res luxuries in flagitiis, crudelitas in suppliciis, auaritia in rapinis, superbia in contumeliis efficere potuisset, eas omnes sese hoc vno Prætoře per triennium pertulisse. Luxuries pro luxurioso ponitur, crudelitas pro crudeli, auaritia

1. Act. in
Verrem.

2. Catil.

pro auaro, superbia pro superbo. Sic Cicero in com-
paratione Catilinariorum, & ciuium Romanorū,
ex vitiis & virtutibus personas ipsas intelligit. Ex
hac parte pudor pugnat, illinc petulantia: hinc pu-
dicitia, illinc stuprum: hinc fides, illinc fraudatio:
hinc pietas, illinc scelus: hinc constantia, illinc fu-
ror: hinc honestas, illinc turpitudine: hinc continen-
tia, illinc libido: denique æquitas, temperantia, for-
titude, virtutes omnes certāt cum iniquitate, cum
luxuria, cum ignauia, cum temeritate, cum vitiis
omnibus: postremò copix cum egestate, bona ra-
tio cum perdita, mens sana cum amentia, bona de-
nique spes cum omnium rerum desperatione con-
fligit. Metonymix igitur modi sunt quatuor, ex
caussis, effectis, subiectis, adiunctis, ratione quidem
semper distincti, nonnunquam verò vsu in eodem
exemplo confusi: vt,

Virgil. 4.
Aeglo.

nec nautica pinus

Mutabit merces: Pinus pro Naui pinea, Me-
tonymia est primi modi, & iterum pro Nauta qui
merces commutat, tertij. In hoc autem exemplo:

Aegl. 1.

Post aliquot mea regna videns mirabor Aristas:
μετάληψις notatur, id est, trāssumptio, & species Tro-
pi ab aliis distincta efficitur, non rectè neque verè,
quia hæc transsumptio nihil est aliud quàm Meto-
nymia geminata in eadem dictione: Aristas pro
æstatibus intelligimus, & metonymia est ex adiun-
ctis subiecta significans: itémque aristas pro annis,
& metonymia est eiusdem modi, Nec tamen hoc
sic

sic præceptum velim , vt aptè & ornatè significari existimemus, ex omnibus causis effecta, & ex omnibus subiectis adiuncta, contrarie: sed vsus bene & ornatè loquentium totam hanc rationem confirmabit, quem nos in dicendo scribendoque maxime debemus imitari. Metonymia interdum gratiam quidem habet in carmine, at non in prosa, vt Ceres pro pane, & Bacchus pro vino, vtrumque poëticū & venustum est, sed orationi solutæ non item conueniens. Nam quò seuerior est lex componēdi carminis, eò maior Poëtis datur immutandorum verborum licentia.

Secundum genus Tropi, Ironia.

Secundum Tropi genus Ironia est, ex dissentaneo dissentaneum significans. Latini simulationē, dissimulantiam & illusionem vocant: quia aliud dicit, & aliud intelligi vult. de qua Aristoteles ad Alexandrum ita præcipit. Ironia est, dicere, quod quis non dicere simulat, aut in contrariis nominibus res appellare. prioris modi formula talis est: Neque verò dicendum esse arbitror eos qui bene se meritos esse prædicant, videri ciuitatem multis malis affecisse: nos autem quos isti ingratos aiunt, & illis auxilium sæpe tulisse, & nemini iniuriam fecisse. Cum igitur per simulationem præteritionis loquens aliquis breuiter admonet, talis est ironiæ formula. In contrariis autem nominibus res appellare licebit ad hunc modum: Hi quidem viri boni socios male tractarunt: nos verò ignari beneficio-

Cap. 22.

rum in eos authores fuimus. Hæc Aristoteles. Vnde constat παράληψις seu ἀπόφασις ironiæ quandam speciem esse. non figuram διανοίας: quia talis simulatio in singulis verbis tota spectatur à sua significatione in contrariam mutatis: vt in hoc exemplo.

1. Act. in
Verrem.

Nec ea dico, quæ si dicam, tamen infirmare nō possis, te antequā de Sicilia decesseris in gratiam rediisse cum Verre. Potamonem scribam & familiarem tuum retētum esse à Verre in Prouincia, cū tu decederes: M. Ceciliū fratrem tuum lectissimum, atque ornatissimum adolescentem, nō modo non adesse, neque tecum tuas iniurias persequi, sed esse cum Verre, cum illo familiarissime atque amicissime viuere. Sunt hæc & alia in te falsi accusatoris signa permulta, quibus ego nunc non vtor. In his verbis (non dico) & (non vtor) παράληψις intelligitur ad contrariam significationem conuersis, quia ex negatione significatur affirmatio. Item: Mitto illam primam libidinis iniuriam, Mitto nefarias generi nuptias, Mitto cupiditate matris expulsam ex matrimonio filiam, quæ nondum ad huiusce vitæ periculum, sed ad commune familiæ dedecus pertinent. Nihil de alteris Oppianici nuptiis queror, quarum illa cū obsides filios ab eo mortuos accepisset, tum denique in familiæ luctū atque in priuignorum funus nupsit. Prætereo quòd Aurium Melinum (cuius illa quondam socrus, paulo ante vxor fuisset) cū Oppianici esse opera proscriptum occisūque cognosceret, eam sibi domum sedemq; delegit,

Pro Clu-
entio.

legit, in qua quotidie superioris viri mortis indicia & spolia fortunarum videret. In his verbis (mitto) (nihil) prætereo) & ἄλλως est, eadēque ironia, quia contrarium ex cōtrario significatur. Ironia autem solet & pronūtiatione, & rei quæ pronuntiatur natura perspicui & cognosci: Nam si vtraque à verbis discrepat, apparet diuersam esse orationi voluntatem: Sic Cicero iocatur in Næuium hominem vafum & fraudulētum. Credamus hoc, Sextum Næuium (cuius caput oppugnat) eius auribus pepercisse. Sic Catilinæ copias despicit: O bellum magnopere pertimescendum, cum hanc sit habiturus Catilina scortatorum prætoriam Cohortem: Instruite nunc (Quirites) cōtra has tam præclaras copias vestra præsidia vestrosque exercitus: hīc (pertimescendum) & (præclaras) dixit ironicōs. Aliquando multiplicatur & continuatur ironia. Integritas tua te purgavit (mihi crede) pudor eripuit, vita antea cta seruauit. Virgil.

Pro Quintio.

2. Catil.

in Claud.

4. Aeneidos.

*Egregiam verò laudem, & spolia ampla refertis
Tūque, puérq; tuus: magnum & memorabile nomen,
Vna dolo diuum si fœmina victa duorum est.*

Nec idcirco mutatum est Rhetorici ornamentum genus, vt hæc ironia vocari debeat figura, sed multi sunt tropi continuati, & non vnus tropus: vt si metonymiæ multæ continenter adhibeantur, nō mutatur ornatus, nec figura dici aut solet aut omnino debet, sed multiplicatur. Ab hoc genere proëmium pro Q. Ligario sumptum est. Nouum crimen,

AVDOMARI TALÆI

C. Cæsar, & ante hunc diem inauditū propinquus meus ad te Q. Tubero detulit.

Tertium tropi genus metaphora.

Tertium Tropi genus metaphora dicitur ex simili simile significans, ὡς τὸ μεταφέρειν, id est transſcendendo, vnde Latini translationem dixerunt: vt lumen in ſole proprium eſt, lumen ingenij per ſimilitudinem illinc tranſlatum. Cicero: Hic tu oſtēdas oportet patriæ, lumen animi, ingenij conſiliūq; tui. Ariſtoteles qui tropos alios trāſlationi ſubiicit, hāc tertiam ſpeciem in Rhetoricis, & in arte poëtica metaphoram κατὰ τὸ ἀνάλογον appellat: interdū verò hoc verbo ſpeciatiim vtitur, vt τὸ γὰρ ἐν μεταφέρειν τὸ ὁμοίον θεῶν ἔστι, recte ſiquidem tranſſerre eſt ſimile contemplari. Metaphoræ certa genera velle perſequi ſtultum eſt, præſertim cum hæc ex tot rebus ſumi poſſit, ex quot omnino ſimilitudo ducitur. Nihil eſt enim in rerū natura (vt ait Cicero) cuius nos nō in aliis vti poſſimus vocabulo & nomine. Vnde enim ſimile duci poteſt (poteſt autem ex omnibus) indidem verbum vnum quod ſimilitudinem continet, tranſlatū lumen adfert orationi. Quare nulla tranſlationis genera ponemus: ſed tātum quàm late vis eius pateat, omnium generum exemplis illuſtrabimus. Ac primū quæ propria ſunt in rebus diuinis, interdum hanc elegatiam accipiunt, cū ad homines tranſſeruntur: Cicero. Publius ille Lentulus (cuius ego patrem deum ac parentem ſtatuo fortunæ nominisq; mei.) Sic Virgilius.

O Meli-

In ſomnio
Scipionis.

Cap. 22.
de arte
poetica.

3. de Ora-
tore.

Pro Sex-
tio.

Aeglo. 1.

O Melibæe, deus nobis hæc oria fecit.

Augustum metaphoricōs deum nominat. Ducitur etiam hic Tropus ex elementis, ex igne: vt, natura nobis paruos igniculos dedit. Omnes incēduntur ad studia gloria. Virgil. Tuscul. 3.
Tuscul. 1.
4. Aeneidos.

Vulnus alit venis, & caco carpitur igni.

Ex aëris affectionibus: vt.

Consilium vultu tegit, ac spem fronte serenat.

Hoc verbum (serenat) ab aëris puritate & claritate ad lætitiā vultus translatum est. 4. Aeneidos.

Ex aquis: vt Nullius tantum est ingenij flumen, nulla scribendi aut dicendi tanta vis, tantāque copia, quæ non dicam exornare, sed enarrare, C. Cæsar, restuas gestas possit. Virgil. Pro Marcello.
4. Aeneidos.

magnōque irarum fluctuat aestu:

fluctuare in aquis proprium est, in irato homine translatum. Ex attributis terræ: vt animalia bruta dicimus, id est tarda & stolidā: cū tamē terra bruta dicatur proprie, id est sine sensu & quasi obruta. Licet ex animantibus eandem tropi venustatē cernere, è quibus similitudinis gratia ornatus verbi petitur: cuiusmodi sunt hæc è stirpibus ducta. Gratia non virtutis specie, sed ætatis flore collecta. Item: Virtus est vna altissimis defixa radicibus, quæ nūquā vi labefactari potest, nūquam dimoueri loco. 2. Phil.
4. Phil.

Ex animalibus: Vt, latrant quidam oratores, non loquuntur. Item: Sic ad illius hanc orationem adhæsiit, vt non magistrum virtutis, sed authorem libidinis à se inuentum arbitraretur. In Bruto.
In Pisonē.

2. Agra.

Ex sensibus: vt, Num quisquam tam abstrusus
vsquam nummus videtur, quem nō architecti hu-
ius legis olfecerint?

Ex hominum artibus: vt, Veritatem in disputa-
tione limare, crimen omnibus artis coloribus pin-
gere, orationem polire, vsuram temporis officio sar-
cire. Denique vt summatim complectar, quod per
species omnes infinitum esset ennumerare, Trāsla-
tio ex singulis rerum generibus gratiam & ornatū
petit: quòd omnia penè nomina propriè rebus ac-
commodata in aliam significationem vicinam, &
similē, decōris & elegantiaē gratiā trāfferri possunt.

κατὰ ἄχρησις.

Aliquando metaphora duriuscula est, concessa ta-
men: vt,

2. Aenei-
dos.

Instar montis equum diuina Palladis arte

Aedificant. Metaphora est ab ædificiis quæ
propriè ædificari dicuntur. Catachresim Rheto-
res & abusum appellarunt, nomine quidem re-
ctè, & à metaphora separarunt, sed ineleganter &
indistinctè, cū in verbo (ædificant) similitudo sit:
& omnis paulo audacior & liberior tropus cata-
chresis dici possit: vt, parricida pro interfectore, ca-
tachrêsis est, & sinecdoche, quia species pro genere
ponitur.

Allegoria.

Horat. 1.
Odarum.

Metaphora verò interdum multiplicari & con-
tinuari solet: vt,

O naui, referent in mare te noui fluctus:

O quid

O quid agis? fortiter occupa portum:

Totusque Horatij locus, vbi nauim pro Republi-
ca, fluctus pro bellis ciuilibus, portum pro pace
& cōcordia dicit: quod genus à Græcis *ἀμνηστία* vo-
catur, à Latinis inuersio & permutatio: nomini-
bus quidem (vt de Gatachresi dictum est) non alie-
nis, sed à metaphora temerè distinguitur (vt de iro-
nia continuata paulo ante monuimus.) non enim
mutatur ornatus, sed tantum multiplicatur. Neque
verò duo, aut tres homines aliud animalis genus
faciunt, quàm vnus homo, nec genera rerū nume-
ro, sed natura distinguuntur. Allegoria igitur quæ
ex multis verbis translatis constat, metaphoræ spe-
cies est, & non distinctus à metaphora tropus. Ci-
cero, Neque tã fui timidus, vt qui in maximis tur- In Pisonē
binibus ac fluctibus Reipublicæ nauem gubernas-
sem, saluamq; in portu collocassem, frontis tuæ nu-
beculam, aut Collegæ tui contaminatum spiritum
pertimescerem: Alios ego vidi vêtos, alias prospexi
animo procellas, aliis impendentibus periculis nō
cessi, sed vnum me pro omnium salute cōtuli. Sin-
gula penè verba modificata sunt, & per similitudi-
nem translata, sed hæc verborū modifierum cō-
tinuatio nouam tropi speciem non efficit. Retinea-
tur igitur nomen *τῆς ἀμνηστίας*, sed ea conditione, vt
transitioni subiiciatur.

Aenigma.

Allegoria autem si est paulo obscurior, ænigma
dicitur, & rectè quidem: sed à Rhetoribus vulgò

AVDOMARI TALÆI

diuersus quidam tropus constituitur : non rectè,
quia potest ænigma interdum ex propriis verbis ef-
fici, vbi nulla significatio mutatur: vt,

*Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cæli spatium non amplius vlnas.*

Hæc ænigmatica interrogatio verbis propriis
constat, Non igitur tropus est. Si quando autem
ænigma tropus fuerit, ad metaphorā quemadmo-
dum ipsa ἀλληγορία, referatur.

Hyperbole.

Similis erroris est illud.

In cælum scopuli, *geminique minantur*
vbi Rhetores ὑπερβολὴν &
superlationem vocant, id est excessum significatio-
nis in verbo, nomine quidem nō indisertè: & à me-
taphora diuersum tropum putāt, sed simpliciter &
imperitè: cū in his verbis (minātur) & (in cælum)
similitudo aliqua sit, illic ad significādam difficul-
tatem montium, hīc ad indicandam altitudinem.
In vnius autem verbi hyperbole si tota comparatio
exponatur, protasis aliquid interdū maius ad am-
plificādam, interdum minus ad extenuandum ha-
bebit: vt,

Aenei-
dos. 7.

Illā vel intacta segetis per summa volaret

Pro Mu-
rena.

Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas.

Cato nimium nos nostris verbis facere demon-
strat & oblitos esse bellum illud omne Mithridati-
cum cum mulierculis gestum. In illo verbo [vola-
ret] similitudo quædam cū amplificatione: in ver-
bo

bo[mulierculis] cum diminutione inclusa est, nec utrobique quicquā aliud est Hyperbole, quā metaphora: & appelletur (si placet) Metaphora ὑπερβολικὴ, sicut κατὰ χησικὴ. Quodcunque igitur vocabulum ex simili simile significabit, siue singulare sit, siue continuatum, siue supra, siue infra modum, siue quouis alio modo per similitudinem trāslatum, Metaphora dicatur.

Delectus translationis.

Cū verò cogitatio similitudinis ex quavis re sumpta delectet animū, eò fit, ut metaphora maxime placeat, ornatissimūque tropus esse dicatur, & iucundissimus, quocunque è fonte rerum hauriatur, sicut antea docuimus exemplis. Sed tamen si de bonis delectus habēdus sit, ut optima quæratur, admonēt Rhetores ei generi translationum primas dari, quæ ratione sumptæ ad sensus admoventur, præcipuè autem oculorum, qui est acerrimus: vnde sunt illa. Ipse inflammatus scelere in forum venit: A&.7. ardebāt oculi, totòque ex ore crudelitas emicabat. Quibus verbis cogitatio quædam quasi flammæ & ardoris ex oculis Verris hominis furiosi exeuntis, sensibus nostris occurrit. Simile etiam est illud: Et Pro Milone. enim cæteras tempestates & procellas in illis duntaxat fluctibus concionum semper putavi Miloni esse subeundas, ubi non tantummodo rem, sed rei similitudinem quasi ante oculos positā cernimus, & procellas maris videre videmur. Quocirca Aristoteles metaphoram in Rhetorico apparatu & or-

Cap. 11.
lib. 3. ad
Theode-
tem.

natu eam imprimis laudat, quæ claritate significa-
tionis ferit oculos: *οἷον, ὅτι νοῦν ὁ θεὸς φῶς ἀνῆλθεν ἐν τῇ ψυ-*
χῇ vt mentem deus lumen accendit in anima: *ἀμφω*
καὶ δηλοῖ ambo enim repræsentant aliquid, vide-
licet *φῶς* & *ἀνῆλθεν*, quæ transferuntur ab his rebus,
quæ mouēt oculos. Idem Aristoteles metaphoram
suauissimam esse putat, quæ *πῶ ἐνέργεια*, id est actio-
nem quādam præ se fert: vt, *ἔλθινες ἀΐξαντες ποσὶ*, Græ-
ci irruentes pedibus: *καὶ ἀΐξαντες ἐνέργεια καὶ μετάφορα*, τα-
χυ καὶ λέγει verbum *ἀΐξαντες* & actio est & metapho-
ra, celeritatem enim significat. Præcipuè verò dele-
ctat hic tropus, cū rebus inanimatis tāquam ani-
matae sint, sensum & motum aliquem tribuimus:
vnde sunt illa apud Aristotelem Homerica.

Αὔρι δ' ὤδι δάπεδον κυλίνδει καὶ λάας ἀναδής.

Rufus autem per campum voluebatur lapis pe-
tulans. & *ἔπατ' οἷσός*, hasta volabat. Quamobrem
de verbis translatis ea maxime iucunda atque or-
nata sunt, quæ propter illustrem similitudinem
fese nobis ostendunt plurimum, & quasi sub aspe-
ctum incidunt.

Metaphoræ vitia.

† Lib. 3. de
Oratore. Vtile etiam erit vitia translationis animaduerte-
re, quæ ex Cicerone sex animaduerti possunt: pri-
mum, si quod transfertur, dissimile sit: quemadmo-
dum ait Crassus. vt apud Ennium, Cœli ingentes
fornices: nihil enim admodum simile est inter for-
nices & sphaeram cœlestem. Secundum, si longè si-
mile ductum sit: vt, Scopulum patrimonij libētius,
quàm

quàm Syrtim dixerim: facilius enim ad ea quę visa, quàm ad ea quę audita sunt, mentis oculi feruntur. Tertium, si deformis sit trāslatio: qualis est, Castram morte Aphricani Rempubicā, & Stercus curiæ dici Glauciam. quamuis enim sit simile, tamen in utrôq; deformis est cogitatio similitudinis. His tamen & similibus verbis in propria significatione licet uti, ut in Medicîna, vel arte Rustica: ut, castrare pecus, stercorare agrum: sed eas transferre ad cæteras res vix licet, quia cogitationem inducunt ob-scœnam. Quartum, si maior sit translatio quàm res postulet, ut, tempestas comessationis: verbum enim (tempestas) à magnis procellis aquarum deductum grandius est quàm ut crapulæ corporis conueniat. Sic Aristoteles Euripideam metaphoram reprehendit *ὥπας ἀνάσσει*, id est remos regnare, *ὅτε δὲ ἀνάσσει μέγας ἢ κατ' ἀξίαν*, quòd verbum *ἀνάσσει* maius sit quàm rei dignitas ferat. Quintum, si minor, quę vulgo *τὰ πείνωσις* dicitur: ut Verruca pro monte: nisi forte de industria per Hyperbolem id facias, quo pacto interdum minor translatio ad rem minuendam sumi poterit: ut si paruulum hominem formicam dixeris. Sextum, si nimis dura & insolens sit: ut cùm Sisenna dixisset quædam sputalica esse crimina, tū C. Ruscus Circumuenior (inquit) iudices nisi subuenitis: Sisenna quid dicas, nescio: metuo insidias: sputalica quid hoc est? sputa quid sit, scio: litica nescio: irrisit in aduersario insolentiā durioris verbi. Sic Æschines in Demosthe-

cic. in
Bruto.

In oratio-
ne contra
Ctesiphō-
tem.

ne reprehendit translationes & exagitat, illudēsq;
duras & odiosas & intolerabiles esse dicit, οὐ μνησθ' αὐτῶ τὰ μαρὰ, καὶ ἀπίθανα ῥήματα; ἀ πῶς πῶθ' ὑμεῖς, ὦ σιδῆρειοι, ἐκπερεῖτε ἀκροώμενοι; ὥτ' ἔφη παρελθὼν. Ἀμπελονεργούσι ἕνες πλὴν πόλιν: Ἀναπετμήναισι ἕνες τὰ ἡλήματα τῶ δῆμος: Ἐωπετμήναι τὰ νεῦρα τῶν περὶ γμάτων: φορμὸς ῥα φέμεθα ὑπὸ τὰ σενα: ἕνες ὥσπερ τὰς βελόνας διεροῦσι: ταῦτα δὲ ἕνος ἔστιν, ὦ κίναδος, ῥήματα, ἢ θανάματα; Non recordamini illius odiosa & intolerabilia verba? quæ ὁ ferrei homines quo pacto audientes ferebatis? cū præteriens diceret. Quidam amputant Rempublicam: quidam succiderunt palmites populi: Nerui rerum succisi sunt: Consuimur in angustum: Quidam velut arcus traiciunt: Hæc, ὦ bestia cuius verba sunt aut potius portēta? Æschines igitur quinque metaphoras vt duras & novas in oratione Demosthenis notauit. Nec tamen hoc sic intelligi velim, vt omnem nouam & inusitatam translationem perpetuò fugiamus: licet enim plerumque noua fingere, & à proprio loco in alienum transferre: idque ab excellētibus oratoribus & poëtis factum esse legimus: Sed cū hoc acciderit, si quid videbitur duriusculè dictum, molliendum est quadam præmunitione: vt. Quem deum (vt ita dicam) inter homines putant? Et si olim M. Catone mortuo pupillum Senatum quis relictum diceret, paulo durius, sin (vt ita dicam) pupillū, mitius est.

Lib. 3. de
Oratore.

Synecdoche.

Sequitur συνεκδοχή quartum tropi genus, cū ex parte totū, aut ex toto pars significatur: Ac tametsi

pars

pars & totum quandam causſæ & effectus comprehensionem habet, ratione tamen distincta sunt: & melius separatim intelliguntur & percipiuntur. Nomen ductum à συνεκδέχομαι, id est concipio, intelligo: Latini intellectionem vocant & conceptionē: quę nomina licet amplioris significationis esse possint, tamen docendi gratiā à Rhetoribus ad hoc genus astringuntur. Ex parte totum duobus modis intelligitur: primus est, cū membrum pro re integra ponitur, vt tectum pro domo, mucro pro gladio. Cicero. O tecta ipsa misera: quā dispari domino Phil. 2. (quanquam quomodo istorum dominus?) sed tamen quā à dispari domino tenebantur. Virgil.

Haud aliter puppēsque tuæ, pubēsque tuorum.

Aenci-
dos. 1.

puppēs pro nauibus dixit. Secundus modus est, cū ex specie significatur genus: vt cū parricida pro interfectore hominum ponitur, & Curius pro homine frugi: Cicero, Certē verendum non erat, 1. Catil. ne quid hoc parricida ciuium interfecto, inuidiæ mihi in posteritatem redundaret: Iuuenalis.

Saty. 2.

Ultra Sauromatas fugere hinc libet & glaciale

Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,

Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt.

Hæc Aristoteli metaphora est ἀπὸ ἐίδους εἰς τὸ γένος à specie ad genus. Cap. 21. de arte poetica.

ἦδη μύρι' ὀδυσεὺς ἐοδ' ἀ' ἔοργε,

Iam decies mille attulit commoda Vlisses.

τὸ γὰρ μύριον πολὺ ἔστιν, ὡς νῦν αὖτ' ἡ πολλοῦ κέχρηται. Nā μύριον, id est decies mille multa sunt: quo nomine

pro multis nunc est vsus. Contrà autem totum pro parte dicitur etiam duobus modis: aut enim totum integrum pro membro positum est, vt

1. Aeneidos.

Pabula gustassent Troia, Xanthumque bibissent:

Xantum poëta dixit pro aqua parte aliqua Xanthi fluuij. Item

Aeglo. 1.

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim:

Cap. 21.

de arte poetica.

Aut genus pro specie, quam Metaphoram quoque vocat Aristoteles ἀπὸ γένους εἰς εἶδος à genere ad speciem οἶον, νῆὺς δὲ μοι ἦ ἔσκηκε hæc autem nauis mihi stetit ὅτι γὰρ ὁρμῆν ὄσιν ἐσάναι &c. Nam in portu quiescere stare quoddam est. Et numerus pluralis pro singulari vsurpatur: vt, Nos populo imposuimus, & oratores visi sumus: Ex hoc genere sunt illa, Tydides & pelides, pro Diomede & Achille: his enim generalibus vocabulis alij etiã Tydei aut Pelei liberi, aut nepotes significari possēt, at speciatim pro illis dicuntur: quo loco Rhetores antonomasiã faciunt, nomine quidem satis apertè, & tropũ in his exemplis diuersum à Synecdoche existimant, non satis acutè: est enim tropus συνεκδοχή qua generale quiddã pro speciali ponitur: Sic poëtæ nomen apud Græcos significat Homerum, sicut nomẽ oratoris Demosthenem: sæpe enim fit, vt quod est commune multorum, propter excellentiam & præstatiã vni tribuatur. Atque hæc troporũ genera sunt omnia, nec plura esse possunt: quicquid enim verbũ à propria significatione in aliam mutatũ significare potest, id est vel caussa, vel effectus, vel subiectum, vel

Ad Brutũ

adiun-

adiunctū, & metonymiam facit: vel dissentaneū, & est ironia: vel comparatum, & fit metaphora: vel totum aut pars, & synecdoche dicitur. Nec rei simplicis genus in natura præterea vllum est, vt pluribus modis significatio mutari possit. Atque hæc generæ ratione magis, quàm re distinguuntur: cùm in eodem verbo nonnunquam tropi diuersorum generum insint, vt, Virgil.

Pinguis & ingrata præmeretur caseus vrbi,
vrbi, id est Mantuæ, Synecdoche est: vrbi id est ciuibus, Metonymia: Cic. O præclarū custodē ouium, vt aiunt, lupum. præclarum metaphoricōs dicitur pro vero, & contrarium ironicōs significatur pro falso. Item, Cùm æris alieni aliquātulum esset relictum: æris metonymia est ex materia materiatur significans, & synecdoche ex specie genus significans: nec enim æneam tantum, sed quamuis pecuniam significamus. Interdum tropus ex tropo gignitur, vt

Virgil.
Aeglo. 1.

Philip. 3.

Pro Quin-
tio.

Hinc mouet Euphrates, illinc Germania bellum.

Euphrates pro Oriente tropus est, sed significatio longius serpit, & ex oriēte populus orientis intelligitur. Itēque Germania pro occidēte synecdoche est, sed hinc populus occidētis significatur, & Metonymia est: In tropis autem si quis præstantiam eorum inter se considerare volet, Metaphora splendore significationis primas obtinebit: secundas Ironia: quæ sua amaritudine pungit & afficit: tertias Metonymia: postremas Synecdoche, quæ ne-

cessitatis potius quàm delectationis vllius gratia quæsita esse videtur. Si verò frequentissimum vsum spectes, prima est synecdoche, quæ sæpissimè in oratione occurrit: Metonymia secūda: Metaphora tertia: Ironia postrema, quæ rarissimè omniū inuenitur. Modificatis etiam verbis frequentius vtimur quàm propriis, idque partim inopia priorum, partim elegantia & ornatu modifierum.

Figura.

Exposito in tropis primo genere elocutionis, sequitur, vt de figura secundo loco dicendum sit.

Figura est elocutio, qua oratio à recta & simplici cōsuetudine mutatur: vt enim dictionum alia est propria, alia modificata, sic orationū alia recta, alia figurata: illam Græci ἀρχιμάζου hanc ἐρχιμαζομένην vocant, itémque figuram ῥήμα, id est habitum & gestū quendam orationis à cōmuni, & primū sese offerente ratione dicendi remotum & immutatū, non quòd vulgus nunquam istis Rhetoricis ornamentis vtatur, sed quòd huiusmodi lumina in hominū imperitorum populari sermone rarius eniteant.

Figuræ diuisio.

Figuræ genera duo sunt, vnum λέξεως alterum δια-
volας, de priore illo genere, quod & simplicius & natura prius est, primū disputemus.

Figura λέξεως nihil aliud est, quàm numerus quidā orationis & modulus, id est apta & suavis dictionū cōformatio, quæ cum delectatione percipitur: Itaq; cū de numero dicemus, de figura λέξεως dicemus.

Nume-

Numerus in oratione efficitur partim ex apta pedum structura & collocatione, partim ex suavi & modulata vocum inter se consonantium similitudine: Pedes à Rhetoribus appellantur dimensiones certis non modo syllabis, sed syllabarum temporibus definitæ. Pedum alij binis, alij ternis syllabis constant: prioris generis sunt quatuor, Spondæus constans ex binis syllabis longis, Pyrrichius ex totidem breuibus, iambus ex breui longaque; cui contrarius est Choræus, ex longa & breui, quorum hæc exempla sunt.

Pedes duarum syllabarum.	{	Spondæus, vt, musas	- -
		Pyrrichius, vt, deus	u u
		Iambus, vt, opes	u -
		Choræus, vt, arma	- u

Pedes qui ex ternis syllabis constant, octo sunt: Molossus, ex omnibus longis: Trochæus, ex omnibus breuibus: Dactylus, ex longa & duabus breuibus: cui par est retroactus anapæstus: Creticus ex media breui inter duas longas: cui contrarius est Amphibrachus: Bacchius ex duabus longis breuem sequentibus: cui opponitur palimbacchius:

Pedestrium syllabarum.	{	Molossus, vt, Romanos	- - -
		Trochæus, vt, legere	u u u
		Dactylus, vt, dicere	- u u
		Anapæstus, vt, fluuios	u u -
		Creticus, vt, iudices	- u -
		Amphibrachus, vt, amare	u - u
		Bacchius, vt, Athenæ	u - -
	{	Palimbacchius, vt, cantare	- - u

Atque hæc prima in pedibus cōsideratio vt bre-
uis, ita facilis est: altera longè maior est, quæ litera-
rum bonitatem natiuo quodam aurium sensu iudi-
cióque, atque inde syllabarum spatia perpēdit: nec
omnes longas omnibus longis, nec breues omnes
omnibus breuibus pares statuit: sed quātò maior est
& fortior prima vocalis, a, quam tertia, i, tantò lon-
giorem esse syllabam iudicat, quæ prima illa vocali
constat, quàm fuerit ea syllaba, quæ ex tertia vocali
cōstabit: Nec verò naturæ iudicium dumtaxat ista
momenta è vocalium grauitate aut subtilitate pon-
derat, sed etiam è consonantium accessione, quarū
aliæ aliis grandiores sunt, aut minores, iucundiores
aut asperiores. Cōparemus igitur duos versus Hexa-
metros: ars eadē erit: sex enim pedes in singulis: Da-
ctylus quinto loco, Spōdæus sexto, reliquis locis in-
differēter Dactylus aut Spōdæus: aurium tamē sen-
sus numerū plerumque diuersum iudicabit. Virgil.

Aeglo. 1.

Tityre tu patula recubans sub tegmine fagi.

Tenuissimus est numerus, quamobrem? consule
artē de metri genere, sex pedes esse respōdebit legi-
timè dispositos & collocatos. Refer ad aures: sub-
tilitatis caussam ex syllabarū tenuitate demonstra-
būt, quòd in hoc versu vocalis, i, omnium tenuissi-
ma quater audiatur, e, quæ tenuitate illi proxima
est, quinquies, v, quæ simillima sono est, quater: ex
reliquis autem vocalibus quæ sono sunt amplissi-
mæ & clarissimæ, a, ter duntaxat, o, prorsus non au-
diatur. Atque è consonantibus, t, quæ est tenuissi-

ma

ma quinquies : r, quæ est asperrima bis tantum: reliquæ exiliores bis semel bisue commisceantur. At contrà recitetur illud Virgilij.

1. Aeneidos.

- at nunc horrentia Martis

Arma, virumque cano. Nónne bellicus hic horror quidam ipso numeri horrore cōcipitur? Et enim vocatis, a, sexies: o, bis, neq; media, sed prima & postrema syllabis, quem strepitum excitāt? quid consonans r geminata in voce (horrentia) vel cōsonās, m, formata in voce (arma) nōne quodammodo fremit & horrescit. Hoc igitur tantum numeri discrimen percipiunt aures, quæ plena sentiunt, & parum expleta desyderāt, asperis offenduntur, lenibus mulcentur, contortis excitantur, stabilia probāt, clauda deprehēdunt, redundātia & nimia fastidiunt: proindēq; verbo in fine posito sæpe capiuntur, quia sit in verbo vis orationis: vt, Misericordia vestra à nobis crudelitatis famam repellamus. Aliquādo tamen aliter oratione cōclusa non offendūtur, vt, Tantum vini in Hippiaē nuptiis exhauseras, vt tibi necesse esset in populi Ro. cōspectu vomere postridie. Sæpe numero vna dictione comprehēso delectātur: vt, Patris sapiens dictū filij temeritas cōprobauit. Sæpius etiam numerū illum aspernantur: vt, Familiaris cœperat esse balneatori. quod etiam in duobus verbis mollissimum videtur: vt, Fortissima Tyndaridarum. Sæpe leni & æquabili cursu ducuntur: vt, Ex eius ore melle dulcior fluebat oratio. Nonnunquam asperitatem & hiatum sequuntur:

Fab. cap. 4. lib. 9.

Cic. pro Sylla.

Philip. 2.

Cic. in orat.

Pro Cæl.

Cic. in cat. maiore.

AVDOMARI TALÆI

Philip. 1. vt, Video autem quàm sit odiosum habere iratum
eundem & armatum. Habet ille tanquam concur-
sus & hiatus vocalium molle quiddam (vt ait Cice-
ro) quod indicet hominis non ingrati negligentiam de re magis, quàm de verbis laborantis. Atque
In orat. perfectio. hæc de prima & simplici pedū ratione: Pedum au-
tem collocatio in oratione duplex est, vna multò
astrictior, vnde metrum: altera paulo liberior, vnde
prosa nominatur: Metrum numerus est constans cer-
tis pedibus, & certa lege collocatis: & à poëtis car-
men appellatur à canendo, quòd muficis cantibus
sit aptius, quàm liberior oratio. Genera eius multa
sunt: numerus enim potest infinitis penè modis in
continuatione verborum variari & cōformari, sed
insignia & vsitata maximè sunt quinque.

Epicum Hexametrum.

Primum Epicum Hexametrum, quod quatuor
primis locis promiscuè habet dactylum aut Spon-
dæum, quinto dactylū, quem proximè Spondæus
sequitur, vt Virgil.

Aeneid. 6

Sic fatur lachrimans, classique immittit habenas:

Elegum Pentametrum.

Secundum genus est Elegum Pentametrum, quod
ab Hexametro nunquam seiungitur, capitq; duo-
bus primis locis indifferenter dactylum & Spon-
dæum: tertio semper Spondæum: reliquis duobus
Anapæstos duos, Martial.

Lib. 6.

Nescio quid plus est quod donat secula chartis:

Victurus Genium debet habere liber

Phaleu-

Phaleucium.

Tertium genus dicitur Phaleucium cōstans primū Spondæo: deinde Dactylo, quem tres Chorei sequuntur: vt, Catullus

Passer deliciæ meæ puellæ,

Asclepiadeum Tetrametrum.

Quartum genus Asclepiadeum Tetrametrū, in quo primus est Molossus, secundus Anapæstus reliqui duo Dactyli: vt Horat.

Mecænas atavis edite regibus.

Sapphicum.

Ode. 1.
lib. 1.

Quintum Sapphicum Pentametrum constans Primū Choreo, deinde Spondæo, tum Dactylo, quem deinceps duo Chorei sequuntur. In quo genere hoc obseruandum est, vt cū ter dictum fuerit, ei carmen adonium addatur, id est Numerus ex Dactylo & Spondæo: vt Horat.

Iam satis terris niuis, atque diræ

Grandinis misit pater, & rubente

Dextera sacras iaculatus arces

Terruit urbem.

Ode. 2.
lib. 1.

Reliquorum generū exempla ex poëtis animaduerti possunt, qui propè infinitos & innumerabiles centus orationis inuenerunt: Neque tamen sic omnes numerorum varietates sunt cōplexi, vt nullus postea esset ad inuentionem noui carminis aditus relictus. Centum genera Seruius descripsit, & quotidie noua gigni possunt.

Prosa numerus metro liberior, & solutior est: nec

Cap. 8. li.
3. Rhetor.

Lib. 3. Rhetor.
ad
Theod.

enim certis pedibus, nec certo loco aut lege collocatis utitur, sed quātūm potest, à metro & poëmaticis similitudine refugit. ὅ δὲ ῥήμα τ' λέξεως (ait Aristoteles) δὲ μήτε ἔμμετρον εἶναι, μήτε ἀῤῥυθμον: figurā orationis neque oportet metricam esse, neque expertem numeri: & paulò pòst: διὸ ῥυθμον δὲ ἔχει τὸν λόγον, μετρον δὲ μή: ποίημα γὰρ ἔσαι: ῥυθμον δὲ μή ἀκρίβως: τὸ τ' ἔσαι, εἰ μὲν ἔστι τὸ ἦ, Vt igitur oratio numerum quēdam habeat, necesse est, metrū verò minimè (Nam poëma erit) numerum autem non accuratè: id autem fiet, si aliquatenus progressa fuerit. Rhetorica igitur Prosa furatur à poëmate numerosam quandam voluptatem: nec tamen signa deprehendi vult: quemadmodū callidi fures efficiunt, qui vasis argenteis vel aureis furto sublatis notas adimunt, ut argēto illo atque auro impuniū utantur. Itaque si vitaueris in oratione versum integrū, & in principio orationis principium carminis, itēmque in clausula clausulā, licebit, ut efficias ex quibuscumque pedibus numerum, sed pro conditione rei tamen moderatum & temperatū: vix enim ex omnibus breuibus vnquā, aut ex omnibus longis perpetuum ferēt aures, quæ varietate & dissimilitudine, ut omnes sensus, ut omnis omnium rerū natura, maximè recreantur. Herous pes, id est dactylus, vel ei par Anapæstus, aut Spondæus ab Aristotele laudatur in Prosa: τὸ τ' ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρώος σεμνός, καὶ λευκός, καὶ ἀεμονίας διόρμνος: Ex numeris autem Herous grauis est, & harmoniæ cōiunctus. Probatur etiam ab eodem authore Pæan duplex,

duplex, vnus, in quo prima syllaba est producta, quam tres breues sequuntur: vt αμογευς: alter, qui oritur à tribus breuibus, extrema producta: vt ὠκεανον ἡφαιστος υῦξ. Ab eodē reiiciuntur Iambus & Trocheus: ille, quia sit nimium vulgaris, hic, quia nimium velox, & tripudiis quàm oratoriæ prosæ & compositioni aptior: attamē & uterq; (sicut reliqui omnes) frequenter in prosam incidit: nec verò Pæan prior aliud est, quàm choreus & Pyrrichius, nec posterior aliud, quàm Pyrrichius & Iambus. Hoc igitur generatim tenendum est, nullum esse pedem, qui in oratoria prosa deprehendi non possit. Primam collocandorum pedum curam in clausulis, secundam in principiis, postremam in mediis esse oportet: in clausulis enim auditor acquiescit, & in principiis excitatur. Nec verò solum refert (vt ait Fabius) quis

pes claudat, sed etiam quis antecedit: Retrorsum tamen neque plus tribus, ij si non ternas syllabas habebunt, repetendi sunt: (absit tamen poëtica obseruatio) neque minus duobus: alioqui pes erit, nō numerus. Quamobrem summa huius artis est, ne prosa sit metri similis, & tamē in prosa metri voluptas, quoad poterit, retineatur: quod fiet nō tam pedum subductione, quàm sonorum in verbis varietate & bonitate: Nam quod Græci & Latini Rhetores de collocandis in prosa pedibus obseruarūt, id magis scholasticam ματαιονυχίαν ostēdit, quàm solidam & utilem ē veris exemplis doctrinam. Quod enim ad deligendorū pedum rationē attinet, omnes omniū

Cap. 4.
lib. 9.

AVDOMARI TALÆI

generum (vt antè diximus) locis omnibus conue-
 niunt, nec qui pedes sumendi aut reiiciendi sint,
 Rhetorica ars potest nominatim expedire, sed hoc
 tātum docet, vt versus in prosa vitetur: nisi fortè in-
 terdum testimonij gratiā poëtę versum aliquem de
 industria citaueris: vt insit in verbis *εὐφωμία*, quoad
 rei propositæ natura feret: vt numeri varientur ac
 mutantur, ne aut animorum iudiciis repudientur,
 aut aurium satietate: nam quò magis insignes sunt,
 eò magis in his fastidium cauēdum est, similitudō-
 ue fugiēda, ne animaduersio aut affectatio vlla de-
 prehendatur. Cicero tamen vt in præceptis orato-
 ris numeros quosdam nominatim in fine periodi
 commendauit, sic in orationibus eos frequentius
 adhibuit: Duo (ait) aut tres sunt ferè extremi seruan-
 di & notādi pedes, si modo non breuiores & præcisa
 erūt superiora: quos aut Choreos, aut Herōas aut al-
 ternos esse oportet: aut in illo Pæane posteriore, quē
 Aristoteles probat: aut ei pari Cretico. Horū vicif-
 situdines efficient, vt neque fatientur ij, qui audiēt
 fastidio similitudinis, nec nos id quod faciemus,
 opera dedita facere videamur. Proponamus igitur
 è Ciceronis orationibus singulorum generum sin-
 gula exempla. Dichoreus est notabilis pro Sestio.
 Hos vestra authoritate, vestra religione, vestris sen-
 tentiis se oppressuros arbitrātur. Creticus & Dacty-
 lus. Nihil est illi Republica charius, nihil vestra au-
 thoritate grauius, nihil bonorum virorum iudicio
 optabilius, nihil vera gloria dulcius. Choreus &
 Creti-

Lib. 3. de
Oratore.

Philip. 5.

Creticus: Incredibile dictu est, quàm multi Græci de valuarum harum pulchritudine scriptū reliquerint: Pæan quartus & Spondæus: Nec fas esse ducebā versari me in vestro veteri curriculo, illo æmulo atque imitatore studiorū ac laborum meorū quasi quodam socio à me & comite distracto. Hos igitur pedes in clausulis Cicero & probauit & frequentauit: nec tamen reliquos vitare potuit: sed in illis cōcinnus & esse & videri voluit.

A&io. 5.
in Verr.

Pro Mar-
cello.

Haftenus exposui quemadmodum numerus ex apta pedum collocatione gigneretur: Reliquum est, vt doceam, quemadmodum etiam ex sonorum & vocum similitudine efficiatur: quam Græci *περὶ ὁμοειπεῖν* appellant: In huius suauitatis confectatione alias certus ordo similium vocū spectatur: alias non item: Prioris generis sunt *ἐπιζευξίς*, *ἀναφορὰ*, *ἐπιστροφὴ*, *ἐπανάληψις*, *ἐπ' ἀνὰ ὁδόν*, *κλίμαξ*.

Epizeuxis.

Epizeuxis numerus est, quo idem sonus cōtinenter repetitur: vt, Crux, crux inquam infelici & mi-fero. Item: Si in hac tanta tua fortuna leuitas tanta non esset, quātam tu per te, per te, inquam, obtines (intelligo quid loquar) acerbissimo luctu redundaret ista victoria. Item: Occîdi, occîdi non Spuri-um Melium, qui annona leuanda iacturísque rei familiaris, quia nimis amplecti plebem putabatur, in suspicionem incidit regni appetendi. Virgil.

A&. 7.

Pro Li-
gar.

Pro Mi-
lone.

Ipsa sonant arbuſta, deus deus, ille Menalca

Sis bonis, ô felixque tuis. Idem

Me me, adsum qui feci: in me conuertite ferrum.

Interdum coniunctio aliqua interponitur: vt,
 Catil. 1. Viuis, & viuis non ad deponēdam, sed confirman-
 dam audaciam. Interdum verò parēthesis, & res ta-
 men eò recidit, quia tanquam parenthesis non sit,
 Philip. 2. geminatio illa cōtinuatur. Cicero: Hasta posita pro
 æde Iouis Statoris, bona (miserum me, consumptis
 enim lachrimis tamen infixus animo hæret dolor)
 bona, inquam, Cn. Pompeij Magni, voci acerbissi-
 mæ subiecta præconis. Idem: At verò eius gloriæ
 Pro Mar- (Cæsar) quā paulò ante es adeptus, sociū habes ne-
 cello. minem: totum hoc quantumcūque est (quod certè
 maximum est) totum est, inquam, tuum.

Ad Epizeuxim pertinet illa poëtica quæ dicitur,
 αἶψα δὲ πάλωσις: repetitio eiusdem in fine præcedentis, &
 Aeglo. 10. initio sequentis versus. Virgil.

*Pierides vos hæc facietis maxima Gallo,
 Gallo, cuius amor tātum mihi crescit in horas.* Idem.
 Aenei- *Deiphobum vidi lacerum crudeliter ora,
 dos. 6. Ora manúsque ambas.* Idem.

Georg. 1. *- in morem fluminis arctos,
 Arctos, Oceani metuentes æquore tingi.*

Neque verò in eodem tantum verbo Epizeuxis
 locū habet, sed etiam in diuersis, cū in eodem so-
 no continenter efferūtur: delectant enim maximè
 ea quæ Græci vocāt ὁμοιοτέλευτα, propter harmonicā
 & numerosam quandam soni similitudinem: Cic.
 De Resp. Vt Pub. ille Scipio natus mihi videtur ad interitum
 Aruspiciū. exitiūmq; Carthaginiis, qui illam à multis impera-
 toribus

toribus obsessam, oppugnatam, labefactatam, penè captam aliquādo quasi fatali euentu solus euer- tit: sic Tit. Anniius ad illam pestem comprimēdam, extinguendam, funditus delēdam natus esse vide- tur. In illis verbis obsessam, oppugnatam, labefa- ctam, penè captam, epyzeuxis est, itémq; in his, cō- primendam, extinguendam, funditus delendam.

Ἀνάφορα.

Anaphora, relatio, numerus est, quo sonus idem in principiis auditur vel incisorum, vel membrorū, vel periodorum: vndè tria existūt genera. Primum spectatur in principiis incisorum similiter sonanti- bus. Cic. Quid hæc amentia? quid hæc festinatio? quid hæc immaturitas tāta significat? non vim? nō scelus? non latrocinium? Idem, Nihilne nocturnū præsidiū palatij? nihil vrbis vigiliæ? nihil timor po- puli? nihil consensus bonorū ciuium? nihil hic mu- nitissimus habēdi Senatus locus? nihil horum ora, vultusque mōuerūt? verbum (nihil) sexies iteratum efficit suauem quandam & numerosam concinni- tatem, quæ idcirco nos delectat, quia sonus idem sæpius ferit aures. Virgil.

Nate meæ vires, mea magna potentia solus:

Aenei-
dos. 4.

Nate, patris summi, qui tela Typhoëa temnis.

Idem, *-non vultus, non color vnus,*

Aenei-
dos. 6.

Non comptæ mansere comæ.

Secundum genus est, cū similis sonus in initiis membrorū repetitur. Cic. Legum magistri magi- stratus: Legum interpretes, iudices: Legū denique

Pro Cluē-
tio.

idcirco serui sumus, vt liberi esse possimus. Idem,
Philip. 2. Accusa Senatum, accusa Equestrem ordinem, qui
cum Senatu copulatus fuit : accusa omnes ordi-
nes. Virgil.

Aeglo. 2. *Pan primus calamos cera coniungere binos*
Instituit: Pan curat oues, omniumq; magistros. Idem,

2. Georg. *Primus humum fodito: primus deuecta cremato*
Armenta: & vallos primus sub tecta referto. Idem,

Aeneid. 3. *- Liceat dare tuta per vndas*

Vela tibi: Liceat Laurentem attingere Tybrim.

Tertium genus est, cùm idem repetitur sonus in
Pro Sexto principiis periodorum. Cic. Accusant ij, qui in for-
Roscio, tunas huius inuaserunt : causam dicit is, cui nihil
præter calamitatem reliquerunt. Accusant ij, quibus
occidi patrem Sexti Roscij bono fuit, Causam di-
cit is, cui non modo luctum mors patris attulit, ve-
rumetiam egestatem. Accusant ij, qui hunc ipsum
summè iugulare cupierunt: Causam dicit is, qui etiã
ad hoc iudiciũ cum præsidio venit, ne hîc ibidem
ante oculos vestros trucidaretur. Denique accusant
ij, quos populus poscit: Causam dicit is, qui vnus
relictus ex nefaria illorum cæde, restat. Idem: Quid
Agr. 2. enim est tam popolare quàm pax? qua nõ modo ij,
quibus natura sensum dedit, sed etiã tecta atq; agri
mihi lætari videtur. Quid tã popolare, quàm liber-
tas? quã nõ solùm ab hominibus, verumetiam à be-
stiis expeti, atque omnibus rebus anteponi videtis.
Quid tam popolare, quàm ocium? quod ita iucun-
dum est, vt & vos & maiores vestri, & fortissimus
quisque

quisque vir maximos labores suscipiendos putet, ut aliquando in ocio possit esse, præsertim in imperio & dignitate.

In Anaphora nihil interest, an idem verbum repetitum fuerit, ut in exemplis superioribus, an verò diuersa eodem modo sonantia: utrobique enim numerus percipitur ex iucunda similium vocum auditione. Cic. Taménne vexari Rempublicam, contemni maiestatem Populi Ro. deludi vosmetipfos diutius à Tribunis plebis patiemi- Agra. 2.
ni? Idem, Sollicitam mihi ciuitatem suspicione, suspensam metu, perturbatam vestris legibus & concionibus & seditionibus tradidistis. Agr. 1.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ.

Epistrophe, conuersio, numerus est, quo similis dictionum sonus sæpius in eòsdem extremos fines conuertitur. Cic. Atque illud etiam à te audire cupio: quare cùm ego legē de ambitu tulerim, ex Senatuscòsulto tulerim, saluis auspiciis tulerim, salua lege Helia & Fusia, tu eam esse legem non putes? In Var.
Idē, Doletis tres exercitus Populi Romani esse interfectos? interfecit Antonius: Desyderatis clarissimos ciues? eos quoque eripuit nobis Antonius: Authoritas huius ordinis afflicta est? afflixit Antonius. Philip. 2.
Idem, Hem Posthume tūne es Curij filius? C. Rarij iudicio & voluntate filius? Virgil. Pro Rab 1
rio Posth.

- debent hæc pignora Daphnim:

Ducite ab vrbe domū mea pignora ducite Daphnim. Aeglo. 8.
Martial. Lib. 2.

AVDOMARI TALÆI

Capto tuam, pudet heu, sed capto (maximè) cœnam:

Tu captas alias, iam sumus ergo pares:

Mane salutatum venio, tu diceris isse

Ante salutatum: iam sumus ergo pares.

Sum comes ipse tuus, tumidique anteambulo regis:

Tu comes alterius, iam sumus ergo pares.

De respō.
Aruspiciū.

Agr. 2.

Agr. 2.

Pro Milo-
ne.

Sæpenumero autem Epistrophe in diuersis ver-
bis auditur, quæ sunt ὁμοιοπέλευτα, sicut de Anaphora
paulò antè dictum est: ac tantò frequentior est eiuf-
modi concinnitas, quantò iucundior est in clausu-
lis numerus, quàm in principiis: vt, Cum ad consu-
lare officium ipsis insignibus illius imperij ad meã
salutem non solùm authoritate, sed etiam precibus
vestris vocarentur, primò reliquerunt, deinde pro-
diderunt: postremò oppugnarunt: præmiisq̃ nefa-
riæ pactiōnis funditus vnà cum Repub. oppressum
extinctumque voluerunt. Item, Vt vester honos ad
mei temporis diem petitus, non ad alienæ petitiō-
nis occasionē interceptus, nec diuturnis precibus
efflagitatus, sed dignitate impetratus esse videatur.
Cùm Anaphora & epistrophe simul resonāt, Græ-
ci συμπλοκήν nomināt, Latini complicationem: nec
tamen nouum genus erit, & ab illis antecedētibus
diuersum, sed duæ figuræ vsu coniunctæ, atque id-
circo gratiores auribus & notabiliore, vt, Quis le-
gem tulit? Rullus. Quis maiorem populi partē suf-
fragiis priuauit? Rullus. Quis Comitibus præfuit? Idē
Rullus. Itē. Quis eos postulauit? Appius. Quis pro-
duxit? Appius. Eædem deliciæ fuerint in dissimiliū
verbo-

verborum similibus sonis circa initia & fines iteratis: vt, Spem improbis ostendistis: timorem bonis inieciſtis: fidē de foro, dignitatē de Rep. ſuſtulistis.

Ἐπανάληψις.

Epanalepsis est numerus, quo sonus idem in principio & fine percipitur. Cic. Multi & graues dolores inuenti parentibus & propinquis, multi. Virgil.

Aët. 7.

Aeneid, 6

-cessas in vota, precēsque,

Tros (ait) Aenea, cessas? Idem,

Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa: nec interest an vnicum verbum, an multa repetantur. Martial.

Phosphore redde diem, quid gaudia nostra moraris?

Cesare venturo, Phosphore, redde diem.

Ἐπάνοδος.

Epanodos, regressio, numerus est similibus vocibus vel in principio & medio, vel medio & clausula resonans, qui quidem & ordinis mutatione & similitudinis gratia delectat. Cic. Gratiā qui refert, habet: & qui habet, in eo quod habet, refert. Idem, Quia res indigna sit, ideo turpem existimationem sequi: quia turpis existimatio sequatur, ideo rem indignam non vindicari. Terent. in Phorm.

Pro Planco.

Pro Cicerina.

Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho?

Hanc Demipho negat esse cognatam? Rarior est in Poëtis Ἐπάνοδος propter angustas leges carminis: incidit tamen aliquando.

- crudelis tu quoque mater,

Crudelis mater magis, an puer improbus ille!

F

AVDOMARI TALÆI

Improbus ille puer, crudelis tu quoque mater.

κλίμαξ.

Pro Quin-
tio.

Pro Mi-
lone.

Pro Ro-
scio Ame-
rino.

Aenei-
dos. 7.

Aeglo. 2.

Climax, gradatio, numerus est, cùm oratio ita progreditur, vt antecedens sequenti loco prius repetatur, quàm proximum assumatur: hoc modo. Si debuisset, petiisses statim: si non statim, paulò equidem pòst: si non paulò pòst, at aliquādo. Item, Nec verò se populo solùm, sed Senatui cōmisit, nec Senatui modò, sed etiam publicis præsidiis, & armis, neque his tantùm, sed eius potestati, cui Senatus totam Rempub. commisit. Item, Ex vrbe Luxuries creatur: ex luxuria existat auaritia necesse est: ex auaritia erumpat audacia. Virgil.

*Hunc Fauno & Nympha genitum Laurète Marica
Accepimus: Fauno Picus pater, isque parentem
Te Saturne refert: tu sanguinis vltimus author. Idē.
Torua Leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam:
Florentem Cythisum sequitur lasciua capella.*

In omnibus igitur expositis figuris præter vocum similitudinem quæ numerũ & harmoniam efficit, certa etiam ordinis & dispositionis ratio habita est circa initia, media finésque orationis.

παρωνομασία.

A&. 2.

Interdum verò numerus ex sola vocum similiũ collusione gignitur, quam Græci vocant παρωνομασία, Latini anominationem: hæc nominum similitudo multis modis variatur: Aliàs enim nomina primis syllabis inter se consonāt: Cic. Nam vt apertus fuit in corripendis pecuniis, sic in spe corrupēdi iudi-

iudicij: Corripiendis & corrumpēdi voces sunt primis syllabis similes: Aliās mediis: Cic. En cur magister ex aratore orator factus sit. Aliās primis & mediis: Item, Qui ab adolescentulo quæstum sibi instituisse sine impendio, posteaquàm nescio quid impendit. Aliās mediis & extremis: Cic. Tametsi non modò ignoscendi ratio, sed etiā cognoscendi consuetudo de medio sublata est. Idem, Vt nō emissus ex vrbe, sed immissus in urbem esse videatur: Aliās primis & extremis: Cic. Non modò vincere, sed etiam vincēre oporteret. Interdum adhibetur ad iocandū anominatio, vnde est illud Catonis, Cum cuidam dixisset, Eamus deambulātū, & ille respondisset. Quid opus est de? imò verò (inquit ille) quid opus est te? & Martialis.

Philip. 8.

Pro Quintio.

Pro Roscio Amerino.

Catil. 1.

De Responsis.

Lib. 2. de Oratore.

Litigat, & podagra Diodorus, Flacce, laborat:

Sed nil patrono porrigit: hac chiragra est.

Affinitas magna huic figuræ est cum argumento ex coniugatis: Cic. Non tractabo eum vt Consulem: ne ille quidem me vt Consularem.

Philip. 2.

πολυπῶρον.

Sub anominatione πολυπῶρον continetur: Latini translationem nomināt, numerum orationis, quo casus mutantur, & ipsa interea syllabarum similitudo retinetur: Casus autem intelligi volumus, non tam angustè, quàm Grāmatici definiūt: sed quemuis exitum, quo verbū desinit: Cic. Ipsius autem veneni quæ ratio fingitur? vbi quæsitum est? quemadmodum paratum? quo pacto? cui? quo in loco tra-

Pro Cælio.

De respō
sis. ditum? Idem: Homines te propter pecuniam iudi-
cio liberarunt: hominibus iniuria tui stupri dolori
nōn fuit: homines tibi arma alij in me, alij pōst in
illum inuictum ciuem dederunt: hominum bene-
ficia prorsus concedo tibi. Virgil.

Aeneid. 4. *Littora littoribus contraria, fluctibus vndas
Imprecor, arma armis.*

Interdum numerus ille Grammaticus commu-
tatur: vt,

Aeglo. 4. *-omnis feret omnia tellus.*

Aa. 7. Interdum genus: vt, Certus locus, Certa lex, Cer-
tum Tribunal, quò hoc referuetur. Virgil.

Aeneid. 5. *Hunc morem, hos cursus, atque hæc certamina primus
Ascanius, longam muris cùm cingeret Albam,
Retulit.*

Interdum tempus aut modus: vt, de verbis Grā-
matici loquuntur: vt,

Aeglo. 5. *Phyllis amat Corylos, illas dum Phyllis amabit,*

Vt igitur de figura λέξις siue de numero (vtrum-
que enim pro eodem indifferenter vsurpamus) artē
vniuersam concludamus, duo sunt exposita gene-
ra, quibus oratio numerosè conformatur, vnum ex
apta pedum dispositione, alterū ex iteratione simi-
lium vocum: quæ quò plura & densiora simul fue-
rint, eò numerosior oratio fuerit: Poëma suauius re-
sonare, quàm prosam sentimus: quia Rhetoricis
istis modulis plenius sit instructum: & quidem in
prosa cùm ad voluptatem aurium & delectationē
dicere volumus, tum poëmatis diligentia & venu-
statem

statē imitamur, nempe cū non solūm paria membra paribus comparamus instar Hexametrorū versuum, sed etiam in membrorum initiis, mediis, extremis ὁμοιοτέλευτα verba, quę similem sonum edant, adhibemus, vt in Miloniana oratione. Est enim hæc (iudices) non scripta, sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus: verūm ex ipsa natura arripuimus, hausimus, expressimus: ad quam nō docti, sed facti, non instituti sed imbuti sumus. Hæc quaterna membra quia penē paria sunt, & ex similiter desinētibus constant, numerum non quidem poëticum, sed quasi poëticum completo circuitus orbe efficiunt. In huius voluptatis consecratione principem Leontinum Gorgiam fuisse accepimus: eadēque & Isocratem & Ciceronem maximē delectatos: sed hic modū quendam tenuit, & delicias orationis alioqui leuiculas, sententiarum grauitate compleuit.

Dictum est de figura λέξεως: superest vt de figura διανοίας, id est sensus & mentis, disputemus: hæc igitur conformatio quædam est enunciandæ sententiæ, quæ in comprehensione orationis cernitur, & idcirco mutatis aut transpositis verbis omnino retineri potest, quod non fit in figura λέξεως.

Diuisio figuræ διανοίας.

Genera eius quatuor distingui quodāmodo possunt: Primum in petitione aut responsione: Secundum in fictione: Tertium in abruptione: Quartum in amplificatione: non quòd ista figuræ ex sese sint,

sed quòd in his quædam figurarum inter ipsas communio comprehensa sit.

Primum genus.

Primum itaque genus est aut in petitione, aut in responsione, aut in utrâque positum, quod per species multò melius intelligetur, quàm generatim possit exponi.

Genera simplicis petitionis.

Simplicis petitionis genera sunt, Optatio, deprecatio, addubitatio, & communicatio.

Optatio.

Pro lege
Manilia.

Optatio versatur in petitione, quia voti cuiusdã significationem dat: vt, Vtinam, Quirites, virorum fortium atque innocentium tantam copiam haberemus, vt hæc deliberatio vobis difficilis esset, quènam potissimùm tantis rebus, ac tanto bello præficiendum putaretis.

Pro Ra-
birio.

Simile est illud, Vtinam mihi facultatem causa concederet, vt possem hoc prædicare, C. Rabirij manu L. Saturninum hostem populi Romani interfectum. Virgil.

Aeglo. 8.

- en erit vnquam

*Ille dies mihi, cùm liceat tua dicere facta:
En erit vt liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.*

Huc pertinet Imprecatio, cùm malum aliquod alteri optamus: Terentius,

In Heaut.

*Vt te quidem dij deæque omnes, quantum est Syre,
Cum istoc inuento, cùmque incæpto perduint.* Virgil.

At

At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis

Dij (si qua est cælo pietas, quæ talia curet)

Persoluant grates dignas.

Salutatio sumitur ex hoc genere optationis, quæ testificatur verbis beneuolentiã quandã: Ouidius,

Diique petitorum, dixit, saluete locorum.

Tuque nouos cælo terra datura deos:

Fluminaque, & fontes quibus vititur hospita tellus,

Et nemorum syluæ, Naiadumque chori. Virgil.

-salue fatis mihi debita tellus,

Vosque, ait, ô fidi Troiæ saluete penates.

Deprecatio.

Deprecatio, *ἑκείνη*, consideratur etiam in simplici petitione, cum potestas, aut numẽ, aut auxilium cuiusquã imploratur: quo modo oratores magnis in rebus sæpe deos & homines inuocare solẽt: Cicero, Quæ cum ita sint, primũ quòd in tãta dimicatione capitis, famæ, fortunarumque omnium fieri necesse est, ab Ioue optimo maximo, cæterisque diis deabusq; immortalibus, quorũ ope & auxilio multò magis hæc Respublica, quàm ratione hominũ & cõsilio gubernatur, pacem & veniam peto, precorque ab his, vt hodiernum diem, & ad huius salutem conseruãdam, & ad Rempub. constituendam illuxisse patiantur. Deinde vos, Quirites, quorum potestas proximè ad deorum immortalium numẽ accedit, oro atque obsecro, quoniam vno tẽpore vita C. Rabirij hominis miserrimi, atque innocẽtissimi, salus Reipub. vestris manibus suffragiisq; permitti-

Aenei-
dos. 2.

Fast. 1.

Aenei-
dos. 7.

Pro Ra-
birio.

tur, adhibeatis in hominis fortunis misericordiam, in Reipub. salute sapientiam, quam soletis. Poëtarū quoque mos est in principiis operum suorum diuinum aliquod numen implorare: vt Virgilius,

Aeneid. 1.

*Musa mihi causas memora, quo numine læso,
Quidue dolens regina deūm tot voluere casus
Insignem pietate virum, tot adire labores
Impulerit.*

Ouidius,

Metamor-
pho. 1.

*Dij cæptis (nam vos mutastis & illas)
Aspirate meis, primæque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.*

Pro Mi-
lone.

Nec tantum deprecatio refertur ad deos & homines, sed etiam ad res alias: Cicero, Vos enim Albani tumuli atque luci, vos, inquam, imploro atque obtestor, vosque Albanorum obrutæ arę sacrorum populi Romani socię & æquales, quas ille præceps amentia cæsis prostratisque sanctissimis lucis substructionum insanis molibus oppresserat.

Addubitatio.

Pro Ro-
scio Ame.

Tertium genus simplicis petitionis est Addubitatio, ἀπορία, ἢ πρὸς τὴν, quæ præ se fert solliciti hominis, & hæsitantis affectum. Cicero, Quid primū querar? aut vnde potissimū ordiar? aut quod? aut à quibus auxilium petam? deorūne immortalium? populīne Romani? vestrāne, qui summam potestatem habetis, hoc tēpore fidem implorem? Idem Cicero, Equidem, quod ad me attinet, quò me ver- tam nescio: negem fuisse illam infamiam corrupti iudicij? negem illam rem agitatam in cōcionibus,

Pro Aulo
Cluent.

iacta-

iactatam in iudiciis, commemoratam in senatu?
euellam ex animis hominum tantam opinionem,
tam penitus insitam? tam vetustam? Non est nostri
ingenij, vestri auxilij est, Iudices, huius innocen-
tiæ, sic in hac calamitosa fama, quasi in aliqua per-
niciosissima flamma, atque in communi incendio
subuenire. Virgilius,

En quid agam? rursusne procos irrisa priores

Aeneid, 4

Experiar? Nomadumque petam connubia supplex,

Quos ego sum toties iam dedignata maritos?

Iliacas igitur classes, atque vltima Teucrum

Iussa sequar?

Addubitatio videtur aliquando figura verbi esse:
vt, Siue me malitiam, siue stultitiã dicere oportet:
attamen nõ sequitur, si de verbo addubitemus, aut
exclamemus, aut communicemus, idcirco verbi fi-
guram esse: nec enim figura λέξιως definitur, quia de
verbo sit, sed quia numerus dictionis, id est suavis
& iucunda verborum modulatio.

Quintil.
lib. 9.

Communicatio.

Communicatio, ἀνακρίνωσις, est cum aliis quædam
consultatio & deliberatio: quæ discrepat à superio-
re, quia illic apud nosmetipsos dubitamus, & quasi
nobiscum agimus: hîc verò cum aliis rationem ini-
mus. Cicero, Tu denique Labiene, quid faceres tali
in re, ac tempore? cùm ignauie ratio te in fugam at-
que latebras impelleret, improbitas & furor. L. Sa-
turnini in Capitolium arcesseret, Cósules ad patriæ
salutem ac libertatem vocarent, quam tandem au-

Pro Ra-
birio.

thoritatem? aut quam vocem? cuius sectam sequi?
cuius imperio parere potissimum velles?

Pro Quin-
tio.

Interdum cōmunicationi coniuncta est respon-
sio, & expeditio propositæ dubitationis. Cic. Ego
pro te nunc hoc consulo post tempus in aliena re,
quod tu in tua re, cū tempus erat, consulere obli-
tus es: quæro abs te C. Aquili, L. Luculle, P. Quinti-
li, M. Marcelle, vadimonium mihi non obiit quidā
socius & affinis meus, quicum mihi necessitudo ve-
tus, controuersia de re pecuniaria recēs intercedit:
postulōne à Prætore, vt eius bona mihi possidere li-
ceat? an cū Romæ domus eius, vxor, liberi sint,
domū potius denuntiem? quid est quod hac tādē
de re vobis possit videri? Profectò si rectē vestrā bo-
nitatem atque prudentiam cognoui, non multū
me fallit, si consulamini, quid sitis responsuri: pri-
mū expectare: deinde si latitare, ac diutius ludifi-
care videatur, amicos cōuenire, quærere quis procu-
rator sit, domū denūtiare: dici vix potest quā mul-
ta sint, quæ respondeatis antē fieri oportere, quā
ad hanc rationem extremā necessariam deuenire.

Permissio.

Atque hæc simplicis petitionis quatuor genera
sunt: sequuntur deinceps duo, quæ ex simplici respō-
sione constant, Permissio & Concessio.

Ag. I.

Permissio est, cū alicuius facti licentia datur.
Cicero, Siquid est quod indagaris (quanquam ini-
quum est) tamen consume sanē.

In hoc genere sæpe ornatus ex Ironia petitur,
quia

quia contrarium eius quod permittimus, intelligi
& fieri volumus, Dido ad Æneam,

I,sequere Italiam ventis,pete regna per vndas.

Aenei-
dos. 4.

Non enim cupiebat Æneam discedere, sed hac
Ironica permissione potius retinere sperabat. Cice-
ro, Litemus igitur Lentulo, parentemus Cethego,
reuocemus eiectiones, nimiae pietatis & summi amo-
ris in patriam vicissim nos poenas, si ita diis placet,
sufferamus.

Pro Flac-
co.

Concessio.

Concessio videtur esse propositae rei approbatio,
ut quemadmodum Permissio est in factis, sic con-
cessio in dictis & argumentis, cum aliquid damus,
quod alius sibi concedi postulat. Cicero, Sit sacri-
legus, sit fur, sit flagitiorum omnium vitiorumque
princeps: at est bonus imperator. Virgilius,

A&. 7.

Esto, ægram nulli quondam flexere mariti.

Aeneid. 1.

Delectat hoc ornamentum in oratione praecipue,
cum id concedimus, quod ei cui conceditur, nocet,
ut saepe fit in contentionibus & controuersis: Ci-
cero, Habes igitur Tubero, quod est accusatori ma-
ximè optandum, confitentem reum, sed tamen hoc
ita confitentem, se in ea parte fuisse, qua te Tubero,
qua virum omni laude dignum patrem tuum. Ita-
que prius de vestro delicto confiteamini necesse est,
quàm Ligarij ullam culpam reprehendatis.

Pro Liga-
rio.

Figura in petitione & responsione.

Expositis igitur quatuor in simplici petitione, &
duobus in simplici responsione generibus figurarum,

tranſeamus ad illud quod ſimul in petitione reſpō-
ſionēque verſatur, aliàs πελνψις, aliàs Subiectio di-
citur: & quāquam prius nomen ex petitione, poſte-
rius ex reſponſione ſumptum videtur, liceat tamen
nunc doctrinæ gratia vtrunque promiſcuè & indif-
ferenter uſurpare.

Proleptis igitur eſt, cū aliqua quæſtio occupa-
tur, eique protinus reſponſio ſubiecta redditur. Ci-
cero, Dicet aliquis, Hæc igitur eſt tua diſciplina? ſic
tu inſtituis adoleſcentes? ob hanc cauſam tibi hunc
puerum parens cōmendauit & tradidit, vt in amo-
re & voluptatibus adoleſcentiam ſuam collocaret?
& hanc tu vitam & ſtudia defenderes? Ego, ſiquis,
Iudices, hoc robore animi, atque hac indole virtu-
tis ac continentię fuit, vt reſpueret omnes volupta-
tes, omnēmque vitæ ſuæ curſum in labore corporis
atque in animi contentione conficeret, quem non
quies, non æqualium ſtudia, non ludi, non cōuiuia
delectarent: nihil in vita expetendum putaret, niſi
quod eſſet cum laude & cum dignitate coniunctū:
hunc mea ſententia diuinis quibuſdā bonis inſtru-
ctum atque ornatū puto. Ex hoc genere illos fuiſſe
arbitror Camillos, Fabritios, Curios, omnēsque eos,
qui hæc ex minimis tanta fecerunt. Verūm hæc ge-
nera virtutum nō ſolū in moribus noſtris, ſed vix
iam in libris reperiuntur: chartæ quoque quæ illam
priſtinam ſeueritatem continebant, obſoleuerunt:
neque ſolū apud nos, qui hanc ſectam rationēm-
que vitæ re magis, quā verbis ſecuti ſumus, ſed
etiam

etiam apud Græcos doctissimos homines, quibus, cum facere non possent, loqui tamen & scribere honestè & magnificè licebat. Aliquādo Prolepsis multiplicatur & coaceruatur: Cicero, Quid est tam novum, quàm adolescētulum priuatum difficili Reipub. tempore exercitum conficere? confecit. huic præesse? præfuit. rem optimè ductu suo gerere? gessit.

Pro lege
Manilia.

Primum itaque figuræ genus in comprehensione totius sententiæ sic habet, cum aut petitionis, aut responsionis, aut vtriusque species aliqua insignis & excellens exprimitur.

Secundum figuræ genus in
fictione positum.

Secundum genus spectatur in fictione quadam personæ, & Prosopopœia nominatur.

Prosopopœia.

Prosopopœia, siue sermocinatio, est figura sententiæ, qua fictæ & alienæ personæ orationem nos ipsi actione nostra sustinemus.

Prosopopœiæ genera.

Hæc vel plena est, vel imperfecta, & quodammodo muta.

Prosopopœia plena duplex.

Prosopopœia plena dicitur, cum tota fictio personæ, actione nostra repræsentatur: cuius duo sunt genera, vnum continens, alterum concisum.

Prosopopœia continens.

Prosopopœia cōtinens constat perpetua & non interrupta cōtinuatione sermonis: magnum & in-

Pro Cæ-
lio.

signe ornamentum eloquentiæ, cùm aptè fingitur: quod tanti est in dicendo, vt soleant Oratores in principio, & fine decoram quandam speciem adhibere, ne & temerè personam alienam suscipere, & susceptam leuiter abiicere videantur: quo pacto Cicero ad obiurgandam libidinem Clodij in hoc schema ingressus est: Existat igitur, ait, ex hac familia aliquis, ac potissimùm cæcus ille: minimum enim dolorem capiet qui istam non videbit: qui profectò si extiterit, sic aget, & sic loquetur. Hic apparatus est ad speciem quandam prolusionis. deinde vox & oratio Appij Claudij fingitur: Mulier quid tibi cum Cælio? quid cum homine adolescentulo? quid cum alieno? cur aut tam familiaris huic fuisti, vt aurum commodares? aut tam inimica, vt venenum timeres? Non patrem tuum videras? Non patruum, non auum, proauum, atauum audieras consules fuisse? nò denique modò te Qu. Metelli matrimonium tenuisse sciebas clarissimi & fortissimi viri, patriæque amantissimi? qui simul ac pedem limine extulerat, omnes propè ciues virtute, gloria, dignitate superabat? cui cùm ex amplissimo genere in familiam clarissimam nupsisses, cur tibi Cælius tam coniunctus fuit? cognatus? affinis? viri tui familiaris? nihil horum. quid igitur fuit nisi quædã temeritas ac libîdo? nòne te, si nostræ imagines viriles non commouebāt, ne progenies quidem mea Quinta illa Claudia æmulam domesticę laudis in gloria muliebri esse admonebat? Non vir-

go illa vestalis Claudia, quę patrem cõplexa triumphantem, ab inimico Tribuno plebis de curru detrahi passa nõ est? Cur te fraterna vitia potius, quàm bona paterna, & auita, & vsque à nobis cùm in viris, tum etiam in fœminis repetita mouerūt? Ideone ego pacem Pyrrhi diremi, vt tu amorum turpissimorū quotidie fœdera ferires? Ideo aquam adduxi, vt ea tu incestè vterere? Ideo viam muniui, vt eam tu alienis viris comitata celebrares? Hęc Protopopœia est Appij Claudij, ad quam deponēdam breuis quasi conclusio ad extremum ponitur his verbis: Sed quid ego, Iudices, ita grauem personam induxi? Sic apud Virgilium exordium Protopopœiæ est Didus morientis,

-dixitque nouissima verba.

Aeneid. 4

deinde figura sequitur,

Dulces exuuiæ dum fata, deusque sinebant,

Accipite hanc animam, meque his exoluite curis.

Vixi, & quem dederat cursum fortuna, peregi,

Et nunc magna mei sub terras ibit imago:

Urbem præclaram statui, mea mœnia vidi,

Uita virum, pœnas inimico à fratre recepi:

Fœlix, heu nimium fœlix, si littora tantum

Nunquam Dardaniæ tetigissent nostra carinæ.

Tandem finis & exitus Protopopœiæ vno verbo significatur *Dixit.*

Interdum hoc Schema cogitationem alienam, tãquam vocem tacitã representat: quale est illud C.

A&io 7.

Verris, Occurrebat hęc ratio, quid Cleomeni fiet? in Verrẽ.

poterōne animadvertere in eos, quos dicto audientes esse iussi? missum facere eum, cui imperium potestatemque permisi? poterōne eos afficere supplicio, qui Cleomenem secuti sunt? Ignoscere Cleomeni, qui secum fugere, & se consequi iussit? poterōne in eos esse vehemens, qui naues inanes nō modò habuerunt, sed etiam apertas? in eum dissolutus, qui solus habuerit constratam nauem, & minus exinanitam? Pereat Cleomenes vnā.

Dialogismus.

Pro Plan-
cio.

A 8io. 7.
iu Verrē.

Pro Quin-
tio.

Alterum genus plenæ & expressæ Prosopopœiæ Dialogismus est, id est ficta personarū collocutio: quanuis enim Dialogismus frequenter incidat in Prolepsim, sub hoc tamen fictionis genere, de quo nunc agitur, potius comprehendi debet, quia Dialogismus aliquando sine interrogatione & responsione fieri possit. Cicero, Malè iudicauit populus: at iudicauit. Non debuit: at potuit. Non fero: at multi clarissimi & sapiētissimi ciues tulerūt. Idem, Cleomenem nominare non licet: at causa cogit. Moriere si appellaris (nūquam enim iste est cuiquam mediocriter minatus) at remiges non erant. Prætorem tu accusas? frange ceruicem. Idem Cicero, De re pecuniaria cupio contendere: non licet. At ea controversia est: nil ad me attinet. Causam capitis dicas oportet. Accusa, vbi ita necesse est: Non, inquit, nisi tu antè nouo modo priore loco dixeris. dicendum necessariò est, præstituendæ horæ ad arbitrium nostrum: iudex ipse arcessetur. quid tum? tu aliquem patro-

patronum inuenies hominem antiqui officij, qui splendorem nostrum & gratiam negligat? Dialogismus est P. Quintij, & S. Næuij.

Obliqua Prosopopœia.

Obliqua Prosopopœia dicitur, cum tota fictio personæ & orationis leuiter & obliquè indicatur: vt si quis quidpiam commemoret, quòd vel à se, vel ab alio dictum fuerit: Cicero, Dicebam habere eos actorem Qu. Cæcilium, qui præsertim Quæstor in eadem prouincia post me Quæstorem fuisset. Cæsar de Heluetiis, Qui diceret sibi esse in animo sine villo maleficio iter per prouinciam facere, propterea quòd iter nullum haberent aliud, rogare, vt eius voluntate id sibi facere liceat. Rhetores ἡδὲ ποιῶν & μιμησις appellant, cum aliena dicta imitando repræsentamus. Quale est illud Phædriæ vocem Thaidis & verba imitantis:

A. Dio. I.

I. Cōmentar.

At ego nesciebam quorsum tu ires:

Paruola hinc est abrepta, eduxit mater pro sua,

Soror est dicta: cupio abducere, vt reddam suis.

Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt: denique

Ego excludor, ille recipitur.

In Eunuchō.

Vitium Prosopopœiæ.

Atque vt ornamentum eloquentiæ maximum est, cum in dicendo consentanea personis vox & oratio tribuitur: ita summum est vitium, cum à moribus fictæ personæ discrepat oratio: vt si quis probam orationem affingit improbo, stultæue sapientis, ridiculus habeatur hoc ipso, quòd quid quæque

persona postulet, minimè viderit: qua de re recte & prudenter monemur ab Horatio,

In arte poetica.

*Intererit multùm Daurisne loquatur, an heros:
Maturusne senex, an adhuc florente iuuenta
Fervidus, an matrona potens, an sedula nutrix,
Mercatorue vagus, cultorue virentis agelli,
Colchus an Assyrius, Thebis nutritus, an Argis.*

Tertium genus Abruptionis,
& eius species.

Et quoniam de figuris quæ sunt in fictione personarum, diximus, transeamus ad tertium propositæ initiò partitionis genus, quod Abruptio dici potest, cuius quatuor sunt species, Digressio, Aversio, Reticentia, Correctio.

Digressio, & eius species.

Digressio, *παρὰ τὸ πρότερον*, est à re proposita in aliam, non tamen prorsus alienam, abruptio, quæ interdum longior est, interdum breuior.

Digressio longior.

Digressio longior frequenter aliqua præfatione præmunitur, ne inconsiderati & imprudentes res alias agere videamur: & cùm tota excursio facta est, sæpe adhibetur clausula, quæ reditum significat ad id, vnde egressa erat oratio: vt actione sexta in Verrem, Cicero comparatione Marcelli, furta Verris exaggerat: Vnius etiam vrbis omnium pulcherrimæ atque ornatissimæ Syracusarum direptionem commemorabo, & in medium proferam, Iudices, vt aliquando totam huius generis orationem conclu-

concludam ac definiam. Nemo ferè vestrū est, quin, quemadmodum captæ sint à Marcello Syracusæ, sæpe audierit, nonnunquam etiam in annalibus legerit: Conferte hanc pacem, cum illo bello: huius prætoris aduentum, cum illius imperatoris victoria: huius cohortem impuram, cum illius exercitu inuictō: huius libidines, cum illius continentia: ab illo qui cepit, conditas: ab hoc qui constitutas accepit, captas dicetis Syracusas. Ac iam illa omitto, quæ dispersa à me multis locis dicentur, ac dicta sunt, forum Syracusanorum, quod interitu Marcelli à plurima cæde seruatum est, id aduentu Verris, Siculorum innocentium sanguine redundasse: portum Syracusanorum, qui tum & nostris classibus, & Carthagenensium clausus fuisset, cum isto prætore Cilicum Myoparoni, prædonibúsque patuisse. Mitto adhibitam vim ingenuis, matresfamilias violatas, quæ tum vrbe capta commissa non sunt, neque odio hostili, neque licentia militari, neque more belli, neque iure victoriæ. Mitto inquam, hæc omnia, quæ ab isto per triennium perfecta sunt, ea quæ coniuncta cum illis rebus sunt, de quibus antea dixi, cognoscite. Hoc loco à cōparatione Marcelli digreditur ad Syracusarum descriptionem: Urbem Syracusas maximam esse Græcarū urbium, pulcherrimamq; omniū sæpe audistis. Est, Iudices, ita ut dicitur. Nam & situ est communito, tum ex omni aditu vel terra, vel mari præclaro ad aspectū: & portus habet propè in ædificatione, aspe-

Etúq; vrbis inclusos, qui cùm diuersos inter se aditus habeant, in exitu coniunguntur & confluunt: eorum coniunctione pars oppidi, quæ appellatur insula, mari disiuncta angusto, pôte rursus adiungitur & continetur. Ea tanta est vrbs, vt ex quatuor vrbibus maximis constare dicatur: quarum vna est ea, quam dixi, insula, quæ duobus portubus cincta, in vtriusque portus ostium aditúmque proiecta est: in qua domus est quæ regis Hieronis fuit, qua prætores vti solent. In ea sunt ædes sacræ complures, sed duæ quæ longè cæteris antecellunt: Dianæ vna, & altera, quæ fuit ante istius aduētum ornatissima, Mineruæ. In hac insula extrema est fons aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, plenissimus piscium, qui fluctu totus operiretur, nisi munitione ac mole lapidū à mari disiunctus esset. Altera autem est vrbs Syracusis, cui nomē Acradina est, in qua forū maximum, pulcherrimæ porticus, ornatissimum Prytaneum, amplissima est curia, templúmque egregium Iouis Olympij: cæteræque vrbis partes vna lata via perpetua, multisque transuersis diuisæ priuatis ædificiis continētur. Tertia est vrbs, quæ quòd in ea parte Fortunæ fanū antiquū fuit, Tyche nominata est, in qua & gymnasium amplissimum est, & complures ædes sacræ: coliturque ea pars, & habitatur frequētissimé. Quarta autem est vrbs, quæ quia postrema ædificata est, Neapolis nominatur, quam ad summam theatrum est maximum: præterea duo templa sunt egregia, Cereris

Cereris vñum, alterum Liberæ: signumque Apollinis, qui Tennites vocatur, pulcherrimum & maximum: quod iste si portare potuisset, non dubitasset auferre. De hinc Cicero indicat reditum à digressionē ad institutam Marcelli, & Verris comparationē. Nunc ad Marcellum reuertar, ne hæc à me sine causa commemorata esse videantur.

Digressio breuis.

Breuis digressio est, vt parenthesis: Cicero, Exhibe, quæso, S. Clodi, exhibe librarium illud legum vestrarum, quod te aiunt eripuisse è domo & ex mediis armis, turbamque nocturna tanquam Palladium sustulisse, vt præclarum inde munus, ac instrumentum tribunatus ad aliquem, si nactus esses, qui tuo arbitrio gereret, deferre posses. Parenthesis sequitur: Et aspexit me quidem illis oculis, quibus tum solebat, cum omnia omnibus minabatur. Digressiunculam hanc Cicero interposuit, vnde statim ad rem ipsam reuertitur: Mouet me quippe lumen curiæ: quid tu me iratum Sexte putas tibi? cuius tu inimicissimum multo crudelius etiam punitus es, quam erat humanitatis meæ postulare.

Pro Milone.

Vitia Digressionis.

Digressio tam longa, quam breuis duobus modis vitiosa est, si nullo modo cohæreat cum re, de qua agitur, & si perturbet sententiam.

Auersio.

Auersio, ἀποτροπή, genus est Abruptionis, cum oratio à persona detorquetur ad aliam personam,

Pro Mu-
rena.

quæ ex conditione personarum variè distingui potest: aliàs enim ad humanam personam fit Aversio, vt cùm illud Ciceronis directè dictum sit: Negat fuisse rectum Cato, me & Consulem, & legis ambitus latorem, & tam seuerè gesto cōsulatu, causam L. Murenæ attingere: cuius reprehensio me vehementer mouet, non solùm vt vobis, Iudices, (quibus maximè debeo) verumetiam vt ipsi Catoni grauissimo atque integerrimo viro rationem facti mei probem. Tum repentè sermo à iudicibus auertitur ad Catonem: A quo tandem M. Cato, est æquius Consulem defendi, quàm à Consule? quis mihi in Repub. potest, aut debet esse coniunctior, quàm is, cui Respub. à me vna traditur sustinenda, magnis meis laboribus & periculis sustentata? Eodem modo cùm Anchises narrat Æneæ, quæ futura sit posteritas nepotum,

Aeneid. 6

*Eruet ille Argos, Agamemnoniásque Mycenæ,
Ipsūque Aeaciden genus armipotentis Achilli,
Ultus auos Troiæ, templā & temerata Minervæ.*
in hac narratione obliquat sermonem ad principes quosdam Romanos:

*Quis te magne Cato tacitum, aut te Cossæ relinquat?
Quis Gracchi genus? aut geminos, duo fulmina belli,
Scipiadas, cladem Libyæ? paruoque potentem
Fabritium? vel te sulco Serrane ferentem?
Quò fessum rapitis Fabij? tu Maximus ille es
Vnus, qui nobis cunctando restituis rem.*

Aliàs ab hominibus ad deos fit Aversio, vt à Catilina

tilina ad Iouem, Hisce omnibus Catilina cū summa Reip. salute, & cum tua peste ac pernicie, cūque eorum exitio, qui se tecum omni scelere parri-
 cidióque iunxerūt, proficiscere ad impium bellum ac nefarium. Inuocatio ad Iouem sequitur, cum Apostrophe: Tū tu Iupiter, qui iisdem, quibus hæc vrbs, auspiciis à Romulo es constitutus, quem Statorem huius vrbs atque imperij verè nominamus, hunc, & huius socios à tuis aris, cæterisque templis, à tectis vrbs ac mœnibus, à vita fortunisque ciuium omnium arcebis, & omnes inimicos bonorum, hostes patriæ, latrones Italiæ, scelerum fœdere inter se ac nefaria societate coniunctos, æternis suppliciis viuos mortuósque mactabis. Catil. 1.

Aliàs ad rem mutam & inanimatam, velut ad personam transfertur oratio. Cicero, Religiones, mehercule, ipsæ, aræque, cū illam beluam cadere viderunt, cōmouisse se videntur, & ius in illo suum retinuisse: vos enim Albani tumuli atque luci, vos, inquam, imploro atque obtestor, vósque Albano-
 rum obrutæ aræ, sacrorum populi Romani sociæ atque æquales, quas ille præceps amētia, cæsis, prostratisque sanctissimis lucis, substructionum insanis molibus oppresserat, vestræ tum aræ, vestræ religiones viguerūt, vestra vis valuit, quam ille omni scelere polluerat. Pro Milone.

Interdum verò ad incertam personam nos conuertimus: vt Dido apud Virgilium,

Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor, Aeneid. 4.

Qui face Dardanios, ferroque sequare colonos.

Interdum nosmetipsos obliquè alloquimur: vt.
Dido seipsam apud Virgilium,

Aeneid. 4

Quin morere, vt merita es? ferroque auerie dolorem?

Reticentia.

Reticentia, ἀποσιώμησις, est abruptio, qua pars aliqua sententiæ reticetur, & oratio quasi abrumpitur. Cic. An ille huius legis, quam Clodius à se inuentā gloriatus est, mentionem facere ausus esset viuo Milone, ne dicā Consule? de nostrum enim omnium non audeo totum dicere. Virgilius,

Aeneid. 1

Quos ego? sed motos præstat componere fluctus. Idem,

Aeneid. 9

Ecquis erit mecum, iuuenes, qui primus in hostem?

En, ait.

Correctio.

Correctio, ἐπανόρθωσις, est propositæ sententiæ reprehensio & emendatio, quæ (sicuti reliquæ figuræ) grata iucundâq; est, cùm id quod prius est dictum, acutè admodum & subtiliter corrigi videtur. Cic.

2. Offic.

Italiam ornare, quàm domum suam maluit: quanquā Italia ornata domus ipsa mihi videtur ornatior.

Actio. 7.

Pro Milone.

Huc pertinet Reuocatio sui ipsius. Sed quid ego his testibus vtor? Item, Sed finis sit: neque enim præ lachrymis loqui possum, & hic se lachrymis defendi vetat.

Quartum genus figuræ in sententia,

& eius species.

Restat in comprehensione sententiæ quartum genus figuræ, quod amplificatione rei, de qua agitur,

tur, conformari solet: idque triplex inuenitur, Exclamatio, Sufsentatio, & Licentia.

Exclamatio.

Exclamatio, est orationis elatio, & contentio ad augendum reperta, quæ persæpe declaratur his particulis, O, heu, eheu, pro, en, & similibus: vt, O dij Catil. 1. immortales, vbinam gentium sumus? quam Rempub. habemus? in qua vrbe viuimus? Item, O clemē- Pro Ligar- tiam admirabilem, atque omni laude, prædicatione, literis, monumentisq; decorandam. rio.

Heu & Eheu triste aliquid & molestū indicant. Cicero, O domus antiqua, heu quàm dispari domino dominaris. Virgilius, Offic. 1.

-tu nunc Carthaginis altæ Aencid. 4

Fundamenta locas, pulchrāmque vxorius urbem

Extruis, heu regni, rerūque oblite tuarum. Idem,

Eheu quid volui misero mihi? floribus Austrum Aeglo. 2.

Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.

Quem fugis ab demens?

Pro, adhibetur sæpe ad obtestationem: vt Teren- In Andr. tius, Pro deūm atque hominum fidem, quid est, si non hæc contumelia est?

En aliquando triste quid, & miserabile præ se fert: Virgilius,

Impius hæc tam culta noualia miles habebit, Aeglo. 1.

Barbarus has segetes? en quò discordia ciues

Perduxit miseros? en queis conseuimus agros?

Nonnunquam iocus huic figuræ admixtus est:

Cic. O præclarum custodem ouium, vt aiunt, lupū. Philip. 3.

interdum ἀγανάκτησις, id est indignatio: vt,
*Cantando tu illum? aut vnquam tibi fistula cera
 Iuncta fuit?*

Execratio.

Execratio simile aliquid habet exclamationis,
 & huic admodū finitima est, licet cum optatione
 permixta sit: sed figuræ plerunque in idem coëunt
 multæ, nec loco & re ipsa, sed ratione inter se tātūm
 separantur. Cicero, Dij te perdant fugitiue: ita non
 modò nequam & improbus, sed fatuus & amēs es.
 Idem, O scelus! ô portentum in vltimas terras ex-
 portandum!

Pro Deio-
 taro.

Epiphonema.

Epiphonema quoque species est exclamationis,
 quæ ad finem rei narratæ & explicatæ addi solet: vt
 cū Virgilius exposuit omnes causas, quibus Iuno
 Romanos persequebatur, tandem acclamat,

Aeneid. 1

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Sustentatio.

Sustentatio, suspensio sententiæ, cū res magna
 dicitur, & modò maior, modò minor subiicitur,
 quàm erat expectata. Cicero, In Tricalino, quem lo-
 cum fugitiui iam antè tenuerunt, Leonidæ cuiusdā
 Siculi familia in suspicionem vocata est cōiuratio-
 nis: res delata ad istum: statim, vt par fuit, iussu eius
 homines qui nominati erāt, comprehensi sunt, ad-
 ductique Lilybæum. domino denuntiatur, vt
 adesset: causa dicta dānati sunt. quid deinde? quid
 censetis? furtum fortasse, aut prædam expectatis ali-
 quam?

A&io. 7.

quam? nolite vsquequaq; quidem quærere. in metu belli, furandi qui locus potest esse? etiam si qua sic fuit in hac re furandi occasio, prætermissa est. Tum potuit à Leonida nummorum aliquid auferre, cum denuntiauit vt adesset. fuit nundinatio aliqua, & isti non noua, ne causam diceret. Etiam alter locus vt absolueretur: damnatis quidem seruis, quæ prædandi potest esse ratio? produci ad supplicium necesse est. testes enim sunt, qui in consilio fuerunt, testes publicæ tabulæ, testis splendidissima ciuitas Lilybetana, testis honestissimus maximusque conuentus ciuium Romanorum, nihil potest. producendi sunt, itaque producuntur, & ad palum alligantur. Etiam nunc mihi expectare videmini, Iudices, quid deinde factum sit: quod iste nihil vnquam fecit, sine aliquo quæstu atque præda: quid in eiusmodi re fieri potuit? quid commodum est? expectate facinus quàm vultis improbum, vincam tamen expectationem omnium. Nomine sceleris coniurationisq; damnati, ad supplicium traditi, ad palum alligati, repentè multis millibus hominum inspectantibus soluti sunt, & Leonidæ illi domino redditæ. Hac sustentatione Verris improbitas & auaritia, ex liberatione reorū augetur & amplificatur. Captatur interim iocus simulata sustentationis specie, vbi aliquid maius tanquam promittitur, dicitur autem minus. Martialis,

Quòd conuiuari sine me tam sæpe Luperce,

Inueni noceam qua ratione tibi.

Lib. 6.

AVDOMARI TALÆI

Irascar, licet vsque voces, mittasque, rogesque:

Quid facies? inquit: quid faciam? veniam.

Licentia.

Licentia, παρρησία, præ se fert audaciam dicendi quod periculosum dictu videbatur: eaque, quemadmodum reliquæ superiores figuræ, actione & voce declaratur: quam figurā interim velut procemiū præcedit attentionis gratia, vt excitetur auditor ad attēte audiendum, quod audacter & liberè dicitur.

Pro Sylla,

Cicero, Adeste omnes animis, qui adestis corporibus: erigite mentes, auresque vestras, & me de inuidiosis, vt ille putat, dicentem attendite. Ego consul, cū exercitus perditorum ciuium, clandestino scelere conflatus, crudelissimum & luctuosissimum exitium comparasset, cū ad occasum, interitūque Reipub. Catilina in castris, in his autem templis, atque tectis dux Lentulus esset cōstitutus, meis consiliis, meis laboribus, mei capitis periculis, sine tumultu, sine delectu, sine armis, sine exercitu, quinque hominibus comprehensis atque cōfossis, incēssione urbem, interneccione ciues, vastitate Italiam, interitu Rempub. liberaui. Ego vitam omniū ciuium, statum orbis terræ, urbem denique hāc, sedem omnium nostrū, arcem regum ac nationum exterarum, lumen gentium, domicilium imperij, quinque hominum perditorum atque amentium pœna redemi. An me existimasti hęc iniuratū in iudicio non esse dicturū, quæ iuratus in maxima concione dixissem? Idem Cicero ad Cēsare, Vide quā

Pro Ligario,

non

non reformidem, vide quanta lux liberalitatis & sapientiæ tuæ mihi apud te dicenti oboriatur. Quantum potero, voce contendam, ut hoc Popu. Rom. exaudiat. Suscepto bello, Cæsar, gesto etiam ex magna parte, nulla vi coactus, iudicio meo ac voluntate, ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te. apud quem igitur hoc dico? nempe apud eum, qui cum hoc sciret, tamen me antequam vidit, Reipub. reddidit.

Haftenus in quatuor generibus ornamenta sententiarum exposita sunt: quæ cum venustatis multum habent, tum grauitatis plurimum: quibus quia frequentissime Demosthenes utitur, sunt qui putent eius eloquentiam maximè esse laudabilem: & verò nullus ferè ab eo locus sine quadam conformatione sententiæ educitur. Si verò figuræ sententiarum cum figuris verborum conferantur, dignitatem illic esse dixeris, hinc leporem: Superiores illæ nervorum & virium plus habent: hæ sanguinis & coloris, quæ ut bonis coniunctæ sententiis magnū orationi decus adferunt, ita ubi res idonea non subest, nihil est fucatis illis pigmentis ineptius. Quando autem hac vel illa figura in oratione utendum sit, res ipsa, de qua agitur, & exempla in summis & claris oratoribus ad imitandum proposita nos admonebunt.

Cicero in
Orat.

De Pronuntiatione.

LOCUTIONIS, quæ prima pars est artis Rhetoricæ, præcepta in Tropis & Figuris exposita sunt: veniamus ad pronuntiationem, partem alteram institutæ artis & doctrinæ.

Pronuntiatio.

Pronuntiatio, est apta conceptæ elocutionis enuntiatio: nec alia pronuntiationis est doctrina, quàm elocutionis: sed illic cogitatur, & concipitur elocutio rebus propositis consentanea: hîc qualis cogitatio fuit, talis est pronuntiatio.

Pronuntiationis partes.

Partes eius duæ sunt, vox, vnde pronuntiatio: & gestus, vnde actio dicitur. Atque earum partium altera ad aures, altera ad oculos attinet, per quos duos sensus ad animum omnis ferè cognitio peruenit. Sed de voce prius, cuius bonitas optanda quidem nobis est primùm: deinde quæcūque ea fuerit, tuenda & exercenda, sic vt omnia quæ proferentur, sono vocis rebus quæ dicuntur accommodato, proferrantur. Itaque cū puero à grammaticis formatum os fuerit, vt omnes literarum sonos rotundè atque absolutè pronuntiet, vt nihil ab eo putidius expressum, nihil negligentius obscuratum, nihil ex inanita voce lægudius, nihil inflata grauius dictum audiatur, & syllabas neque deuoret, neque numeret, sed

sed clarè atque apertè proferat, & accētū vel graui, vel acuto, vel circumflexo decēter enuntiet, tum & incisa, & membra, & ambitus, & minora etiam his omnibus spatia orationis velut inciso, & intercepto, & concluso, & occultè quasi surrepto spiritu distinguat: cū inquam à Grāmaticis hæc omnia puer didicerit, tum docebit eum Rhetor & in singulis rebus, & in Figuris, & in totis affectibus, quæ vocis flexiones & varietates adhibendę sint. Quicquid enim dicitur, suum quendam sonum dissimilem cæterorum habet, omnesque voces, ut nerui in fidibus, ita sonant, ut à rerum quæ proferuntur, quasi motu pulsę fuerint.

Proponamus autem nobis ad rerum singularum distinctionem & pronūtiationem, Milonianę defensionis exordium, & quantas vocis varietates habeat, ex Fabij Quintiliani verbis explicemus: Etsi Lib. 11. vereor, Iudices, ne turpe sit pro fortissimo viro dicere incipientem timere. Etiam si est toto proposito cōtractum atque summissum, quia & exordium est, & solliciti exordium, tamē fuerit necesse est aliquid plenius & erectius, dum dicit, Pro fortissimo viro dicere, quàm, Etsi vereor, & turpe sit, & timere. Iam secunda respiratio increseat oportet, & naturali quodam conatu, quo minus pauidè dicimus quę sequuntur, & quo magnitudo animi Milonis ostēditur. Minimēque deceat, cū T. Annius ipse magis de Reipublicę salute, quàm de sua perturbetur. Deinde quasi obiurgatio sui est, Me ad eius causam

parem animi magnitudinem afferre nō posse. Tum inuidiosiora, Tamen hæc noui iudicij noua forma terret oculos. Illa verò iam penè apertis, vt aiunt, tibiis, Qui quocūque inciderunt, veterem consuetudinem fori, & pristinum morem iudiciorum requirunt. nam sequens latum etiam atque effusum est: Non enim corona confessus vester cinctus est, vt solebat. Atque hoc exemplo manifestum est singulis in rebus varietatem quandam vocis plerunque distinguendam esse.

Proxima verò in figuris varietas & cura est, atque in primis sententiarum, vt in pronuntiando Optatio voluntatem, Deprecatio supplicationem, Communicatio consultationem, Permissio Concessioque consensionem, Prolepsis alienam cogitationē, Prosopopœia fictionis inductæ speciem alienamque vocem, Auersio Digressioque à personis, & à rebus alienatum, Reticentia concisum, Correctio refutatum sermonem, Exclamatio, Sustentatio, Licentia amplificationem palàm declaret.

Idemque fiet in Figuris verborum, vt in omnipedum subductione, vocūque similium repetitione vox spiritū subducere, atque repetere videatur: atque in primis vbi numerosior oratio fuerit, inibi quoque vox ipsa obscurum illum quidem indoctis, sed certè suauem, doctis etiā notabilem cantum variè dissimulantérque moduletur. Tales sunt illæ inclinationes vocis, quas inuicem Demosthenes & Æschines exprobrāt, nec ideo tamen improbandæ

bandæ sunt: cùm enim utrèque alteri obiiciat, palàm est vtrunque fecisse. Nam neque ille per Marathonis, & platearum, & Salaminis propugnatores recto sono iuravit, neque hic Thebas sermone defleuit. Hanc autem vocis suauitatẽ suffuratur Orator à musis, vt à poëtis (quemadmodum dixi) compositionis & numeri voluptatem: signa tolluntur: res ac veritas tamen est. Obscurus sit cantus, vt ab imperitis percipi non possit: sit cantus tamen, qui quantò minus cauetur, tantò ferit acrius. Varietatis autem huius gratia, tametsi est in singulis rebus, & Figuris (vt adhuc exposui) permagna, multò tamen amplior & grauior in totis orationis affectibus cernitur. Hoc igitur interdum diligẽter & à pueris studiose & sollicitè est exigendum, vt quoniam voces tanquam chordæ sunt, quæ ad quenque tactum respondeant, soni ipsius genere, nõ minus quàm orationis significatione affectum repræsentent. Aliud igitur vocis genus (vt est apud Ciceronem) iracundia sibi sumat acutum, incitatum, crebrò incidens.

Fab. cap. 3
lib. 11.

Lib. 3. de
Oratore.

Impius hortatur frater, vt meos malis miser

Manderem natos, - & ea quæ tu dudum

Antoni protulisti:

Segregare abs te ausus, &

Ecquis hoc animaduertit? vincite-

Et Atreus ferè totus.

Aliud miseratio ac mœror, flexibile, plenum, interruptum, flebili voce:

Quò nunc me vertam? quod iter incipiam ingredi?

K

*Domum paternamne, anne ad Pelia filias? & illa,
Opater, ô patria, ô Priami domus. & quæ sequuntur,
Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam euitari.*

*Aliud metus, demissum, & hæsitās, & abiectum:
Multis modis sum circumuentus, morbo, exilio, atque inopia:
Tum paupor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat.
Alter terribilem minitatur vitæ cruciatum & necem.
Quæ nemo est tam firmo ingenio, & tanta confidentia,
Quin refugiat timido sanguen, atque exalbescat metu.*

*Aliud vis, contentū, vehemens, imminens, quada-
dam incitatione grauitatis:
Iterum Thyestes Atreum attractatum aduenit,
Iterum iam aggreditur me, & quietum exuscitat,
Maior mihi moles, maius miscendum est malum,
Qui illius acerbum cor contundam & comprimam.*

*Aliud voluptas, effusum, lene, tenerum, hilara-
tum, ac remissum:
Sed mihi cū tetulit coronam ob collocandas nuptias,
Tibi ferebat: cū simulabat sese alteri dare,
Tum ad te ludibunda doctè & delicatè detulit.*

*Aliud molestia, sine cōmiseratione graue quid-
dam & vno pressu ac sono obductum:
Qua tempestate Paris Helenam innuptis iunxit nuptiis,
Ego tum grauida expletis iam ferè ad pariendum mensibus,
Per idem tempus Polydorū Hecuba partu postremo parit.*

*Ad hanc autem exercitationis rationem, ne sit
puer istis exemplis contentus, seligat sibi de poëtis
& oratoribus quammaximè fieri poterit insignia,
eaque*

eaque ediscat, & in omnes partes vocis vsum com-
 paret. Quo in toto exercendæ vocis genere impri-
 mis illud est tenendum, vt neque grauissimis in di-
 cendo, neque acutissimis sonis diutius vtamur. Illi
 siquidem tardi ac pleni nimium, cùm vix audian-
 tur, animos excitare non possunt: hi verò pertenuēs
 & immodicæ claritatis cùm sint, supra modum ne-
 que flecti, neque intendi possunt. Medius itaq; mo-
 dus commodissimus est, à quo primùm vox inci-
 piens gradatim ascendet, deinde sonis variabitur &
 distinguetur. Nam & ad vocem in dicēdo obtinen-
 dum nihil est vtilius, quàm crebra mutatio, nihil
 perniciosius, quàm effusa sine intermissione contē-
 tio. Intendendæ autem vocis in oratione tota, sicut
 in singulis dictionibus, tres sunt gradus, id est, ac-
 centus tres: grauis, acutus, circumflexus: primus gra-
 uis & plenus est: vt, Si inter cœnam in tuis immani-
 bus illis poculis accidisset, quis non turpe diceret?
 In cœtu verò populi Romani publicum negotium
 gerens, magister equitum, cui ructare turpe esset, is
 vomens frustis esculentis vinum redolentibus, gre-
 mium suum & totum tribunal impleuit. In reddi-
 tione collationis producenda sunt omnia, trahen-
 dæ vocales, aperiendæ fauces, quò maior, quàm an-
 tea, fœditas exprimatur. Secundus acutus sonus est:

Philip. 2.

Pro Liga-
rio.

vt, Vide quàm non reformidem, vide quanta lux
 tuæ liberalitatis & sapientiæ tuæ mihi apud te dicē-
 ti oboriatur. Quantum potero, voce cōtendam, vt
 hoc populus Romanus exaudiat. Suscepto bello,

AVDOMARI TALÆI

Pro Liga-
rio.

Pro Rabi-
rio per-
ducl.

Cæsar, gesto etiã ex magna parte, nulla vi coactus, iudicio meo ac volũtate ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te. & hanc Orator ipse contentionem vocis prædixit, Quantum potero, voce contendam. Tertius autem vocis sonus moderatus ex vtrisque & circũflexus est: vt, Quid enim Tubero tuus ille districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? quis sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? Est his diuersa vox, & penè extra organum, cui Græci nomen amaritudinis dederũt, supra modum ac penè naturam vocis humanæ acerba, vt cùm populus acclamatione aduersa Ciceronem turbaret, Nihil (ait) me clamor iste commouet, sed cõsolatur, cùm indicat esse quosdam ciues imperitos, sed non multos. Nunquã (mihi credite) populus Romanus hic, qui filet, Consulẽ me fecisset, si vestro clamore perturbatum iri arbitraretur. quantò iam leuior est acclamatio? Quin continetis vocem indicem stultitiæ vestræ, testem paucitatis? Prima illa sunt lentiora, postrema vocis amaritudinem illam habet. Atq; hæc de voce. In actione autem & gestu maior quædam virtus est: Verba enim Latina nisi Latinè, nec Græca nisi Græcè intelligentem, nec omnino quacũque sunt, hominem quenquam nisi eiusdem linguæ societate & scientia coniunctum mouent, sententiæque sæpe graues & acutæ, non attentorũ, nec acutorũ hominum sensus præteruolant: Actio verò quæ

quæ præ se motum animi fert, omnes vel imperitos & barbaros, qui modò viderint, mouet: iisdẽ enim corporis motibus omnium hominum quantumuis lingua diffidentium animi concitantur, & eos iisdem notis, & in aliis agnoscunt, & in se ipsi iudicant. Itaque nihil barbarè barbarus quidam Pontici regis legatus videtur fecisse, cui cùm Nero imperator potestatem fecisset optandi quod vellet, histrionem quendam eximium, quem viderat gestu corporis res omnes exprimentem, optauit: Admiranti autem Neroni & percontanti, quamobrem tam exiguum munus postularet, respondit regem suum multis populis lingua disparibus imperare, apud quos hic histrio interpretum multorũ instar vnus esset. Neque temerè M. Cicero actionẽ corporis quasi sermonem & eloquẽtiam nominat, quasi mutum corpus motu suo gestuque loqueretur.

Ad actionis autem vsum atque laudem maximã sine dubio partem corporis vniuersi motus obtinet, status erectus & celsus, rarus incessus, nec ita longus, excursio moderata, eaque rara, si tamen & loci, & personæ, & causæ conditio id ferat: neque enim omnis locus ad dicendum tam amplus est, nec omnes personæ atque causæ tales, vt incessus & excursiones capiant. Hic verò gestus vniuersus, cum laterum quadam inflexione forti quidem & virili, non ab scena & histrionibus, sed ab armis, aut etiam à palæstra coniungatur, & trunco magis toto vniuersam rem atque sententiam declaret,

quàm partibus demonstret.

Est tamen in partibus decoris quóque sui gestus & actio, vt caput rectum sit, & aptè compositum, & ferè tamē cum illo gestu vniuerso coniunctum, nisi quid fortè damnemus. Virgilius,

Aeneid. 3.

-dij talem terris auertite pestem.

Aut à nobis remoueamus:

Idem,

Aeneid. 1.

-haud equidem tali me dignor honore.

Capitis autem significationes variæ sunt, & annuendo, & renuendo: sunt & verecundiæ, & addubitationis, & admirationis, & indignationis notæ communes motus. Solus autem atque etiam frequēs capitis gestus ineptus est. In vultu multa sunt: hæc enim pars vna imago animi est, quæ omnes animi cogitationes & motus possit exprimere. Hoc supplices, hoc minaces, hoc blandi, hoc seueri, hoc remissi sumus: hunc animi velut interpretē & nuntium intuemur: hoc solo frequenter hos quidem odimus, illos autem amamus. Itaque cū effeceris ne quid vultuosum, magnam sanè gestus hic affert tum dignitatem, tum venustatem. Ac secundū vultum oculorum moderatio adhibenda est: nam vt imago animi vultus est, sic indices oculi: quorum & hilaritatis, & vicissim tristitiæ modum res ipsæ quæ agentur, temperabunt. Inæqualitas irridetur à Cicerone in Pisonem: Grauis author Calatinus, credo, aliquis, aut Africanus, aut Maximus, & nō Cesonius semiplacētinus Caluentius respondes altero ad frōtem sublato, altero ad mētum depresso oculo crude-

crudelitatem tibi non placere. Ceruices rectæ sint, nulla sit earum mollitia. Brachij tãquam teli proiectio in contentionibus, contractio in remissis. At cùm speciosius quiddam dicendum fuerit, vt illud, Saxa, & solitudines voci respondent, expatiatur in latus, & ipsa quodãmodo se cum gestu fundit oratio. Manus quãuis infinitas significationes habeat, poscendo, vocando, interrogando, indicãdo, & res alias innumerabiles declarãdo, tamẽ modesta fuerit, digitis subsequens verba, non exprimens, exprobrando autem & indicãdo index plurimum valet, & eo Crassum optimẽ vsum esse Cicero testis est. Nullæ tamen sint argutiæ digitorum, nõ ad numerum articulus cadens. Supplosio pedis in cõtentionibus aut incipiẽdis, aut finiendis optima est: quam in M. Callidio oratore, licet inter multos propè singulari, Cicero tamẽ prætermissam derisit: Frõs (ait) non percussa, nõ femur: pedis, quod minimũ est, nulla supplosio. Itaque tantum abfuit, vt inflammare nostros animos, somnum isto loco vix tenebamus. Supplosio tamen frequens ridicula erit. Atque ex omni gestu mirificè Crasso & Ciceroni placuit initio dicendi verecũdia & pudor, vt qui optimẽ dicerent, quique id facillimẽ & ornatissimẽ facere possent, tamen nisi timidè ad dicendum accederent, & in exordienda oratione perturbarentur, penè viderẽtur illis impudentes esse. Quod à Cicerone multis in principiis nõ solũ studiosè factitatum est, sed aliquãdo etiam testificatum: vt, Cùm in

Pro Archia poeta

Pro Deiotaro,

omnibus causis grauioribus, C. Cæsar, initio dicendi commoueri soleam vehementius, quàm videtur vel vsus, vel ætas mea postulare, tum in hac causa ita me multa perturbant, vt quantum mea fides studij mihi afferat ad salutem regis Deiotari defendendam, tantum facultatis timor detrahat. Idque hoc videtur Homerus Vlyssis exemplo præcipere, quẽ dicit stetisse oculis in terram defixis, immotóque sceptro, priusquam illam eloquentiæ procellam effunderet. Quare initio dicendi quoties & rei grauitas, & personarum reuerentia postulabit, verecundia decebit: deinceps vt res ipsæ graues, aut humiles fuerint, sic augeatur, aut remittatur actio. Quamobrem, vt summam faciam, qui pronuntiationis veram laudem cõsequi voluerit, ei sunt omnes vocis cõmutationes diligenter intuen-dæ, omnesque gestus, & actionis partes, & vniuersæ, & singulæ considerandæ ac meditandæ, quæ omnes artis quidem minimæ sunt, exercitationis autem maximæ. Multis naturæ vitiis Demosthenes impedi-batur, in eo tamẽ tãtum studium fuisse, tantúsque labor dicitur, vt primùm impedimenta linguæ diligentia industriâque superaret: cùmque ita balbus esset, vt eius ipsius artis, cui studeret, primam literam nõ posset dicere, perfecit meditando, vt nemo planius eo locutus putaretur: deinde eum spiritus eius esset angustior, tantum continenda anima in dicendo est affecutus, vt vna continuatione verborum (id quod eius scripta declarant) binæ ei contentiones vocis

cic. de
Orat.

vocis

vocis & remissiones continerentur. Quinetiam (vt memoriae proditum est) cōiectis in os calculis summa voce versus multos vno spiritu pronuntiare cōfuescebat, neque is consistens in loco, sed inambulans, atque ascensu ingrediens arduo. Ciceroni similia quædam naturæ vitia & impedimenta fuerant: erat in eo summa gracilitas, & infirmitas corporis, procerū ac tenue collum, qui habitus, & quæ figura non procul abesse putatur à vitæ periculo, si accedit labor, & laterum magna contentio. Eoque magis hoc eos, quibus erat charus, commouebat, quòd omnia sine remissione, sine varietate, vi summa vocis, & totius corporis contentione dicebat. Vox enim eius magna fuit, & bona, sed vehemēs & aspera, vt cū grauiore affectu tractaret, voce ad summos & acutissimos sonos elata tonare & fulminare videretur. Itaque cū eum & amici & medici hortarentur, vt causas agere desisteret, quoduis potius periculum sibi adeundum, quàm à sperata dicendi gloria discedendum putauit. Sed cū censeret & remissione, & moderatione vocis, & commutato genere dicendi se & periculum vitare posse, & temperatius dicere, vt consuetudinem dicendi mutaret, ea causa in Asiam profectus est: cūq; Athenis apud Demetrium Syrum veterem & non ignobilem dicēdi magistrum, deinde in Asia cum summis oratoribus, Menippo Stratonicense illis tēporibus disertissimo, assiduissimè autem cum Dionysio Magnete, & Æschylo Gnydio, & Adramiteno

Xenocle, tandem etiam cum Rhodio Molone sese omni meditationis genere studiosè exercuisset, ita recepit se biennio post non modò exercitior, sed propè mutatus. Nam & contentio nimia vocis reciderat, & quasi deferbuerat oratio, lateribúsque vires, & corpori mediocris habitus accesserat.

Demosthenes in Phalericum descendere, inibíque ad fluctum maris declamare solitus est, ut populi fremitum, quem ferre non poterat, assuesceret voce vincere: idémque speculum grande intuens cōponebat actionem, & gestum corporis: & quãuis fulgor ille sinistras imagines redderet, suis demum oculis quod efficeret, credidit: iactabat humeros indecentius: at hoc vitium sic emendasse dicitur, ut cùm in angusto quodam pulpito stans diceret, hasta humero dependens immineret, ut si calore dicendi vitare id excidisset, offensatione illa cōmoneretur: quinetiam Satyrum histrionem ad eas artes magistrum adhibuit. Et Cicero histrionibus quoque huius doctrine magistris Roscio & Æsopo usus est: & ab illo minorũ affectuum gestus, ab hoc grauiorum didicit. Hic autem Æsopus (ut memorant) cùm Atrei de Thyestis supplicio consultantis personam ageret, & ingenti dolore compos mētis non esset, quendam è ministris, qui definito tempore celerius non adfuisset, sceptro percussit, atque interfecit. Ex tanta itaque histrionis audacia nō parua pronunciationis libertas postea Ciceroni fuit.

Fuit verò ab heroicis vsque tēporibus ad Quintiliani

tiliani seculum palæstricę disciplinę vsus honestus, & sine reprehensione, vt pueris à palæstrita gestus corporis motúsque formaretur, brachia recta essent, non indoctę rusticęue manus, status non indecorus, nulla in proferēdis pedibus inscitia, caput, oculique ab alia corporis inclinatione non dissiderēt. Nos neque comædos, neque tragædos, neque palæstritas habemus, à quibus illam chironomicam legem cognoscamus: nec idcirco tamen desperandū, sed quantò magis ab hisce remediis inopes sumus, tantò magis est elaborandum atque contendendū, ne pulcherrima eloquētię parte per inertiam atque ignauiam spoliemur. magnum studium magnamque operam, & Demosthenes & Cicero ad eam gloriam consequendam adhibuerunt: at labor in medio est, vt quantum volumus, tātum sumamus: Demosthenem enim ac Ciceronem diligentia vincamus. atque etiam fortasse erit aliquis non balbus, non spiritu destitutus, vt Demosthenes, non voce durus, non timore impeditus, vt Cicero, quò sit ei facilius ista virtute Demosthenem, Ciceronemque superare. Pars est eloquentię de duabus pronuntiatio partibus infinitis longè præstātior: huic primas dedisse Demosthenes dicitur, cū interrogaretur quid esset in eloquentia primum: huic secundas, huic tertias, donec ab eo quæri desierit, vt eam partem eloquentię videri quasi possit nō præcipuam, sed solā iudicasse. Et certè infantes actionis dignitate eloquentię sæpe fructum tulerunt, & disert

deformitate agendi multi infantes putati sunt : cuius rei magnum argumētum Hortensius est , cuius scripta tam longè abfuerunt ab illa viuæ eloquentiæ fama , vt appareret aliquid placuisse eo dicente , quod postea legentes non inuenerint . Quamobrem quò plus dignitatis & honoris est in pronuntiatione , tantò plus ad eam partem instituendam & studij & laboris adhibeatur.

F I N I S.

Catalogus^t omnium monachorum
cluniacensium.

^{LL}
S. odilo abbas omnium fidelium in Christo
defunctorum commemoratio 1. ian.

6. ian. Ademar^{us} abbas cluniacis.

elbrianus monachus cluniacis

13. ian. berno abbas cluniacis

23. ian. benedictus monachus cluniacis

29. ian. gelasius 2. papa

19. feb. moranus abbas i burgundia

13. martii. Consortia virgo monasterii cluniacis
9. ian. monachus gregorius cluniacis in honore

15. commemoratio homin^{um} beatorum cluniacis

24. april. robertus abbas cluniacis.

27. april. hugo abbas cluniacis.

2. maii albertus monachus frisgingiensis

11. maii. mayolus abbas cluniacis.

20. maii. elgerius monachus cluniacis.

3. iun. morandus monachus cluniacis.

4. iun. sekun^{da} promissionis gratum ad
bened. facta.

petrus de bono monachus cluniacis.

10. iul. udalricus Comes de Eyburg monachus
cluniacis.

29. iul. urbanus 2us papa monachus cluniacis
deiora addicimus.

27. Aug. michael cluniacis
8. Oct. aymardus abbas cluniacis princeps
Angolismie.

16. Oct. Stephanus bernardotus monachus
cluniacis.

1. non. Bernardus narbonensis monachus
cluniacis.

17. non. odo abbas cluniacis. Coenobiorum
pateris deipare addictissimi.

28. non. tustanus monachus cluniacis.

27. non. Casimirus 1. rex polonia monachus cluniacis.

6. Dec. Gerardus 1. prior charitis monachus
cluniacis.

7. Dec. Adegrinus monachus cluniacis.

19. Dec. urbanus 8us. papa. monachus cluniacis.
eodem. Calixtus 2us. papa monachus cluniacis.

28. Dec. petrus cognos venerabilis abbas cluniacis
princeps illustrissimus. etiam mathensis
episcopus et cardinalis albensis.

32. Dec. Odilonis mors deipare addictissimi.
deposicio e tian.

11. Apr. Aggericus abbas Sti. martini.

2. maii. Albertus erispinensis monachus.

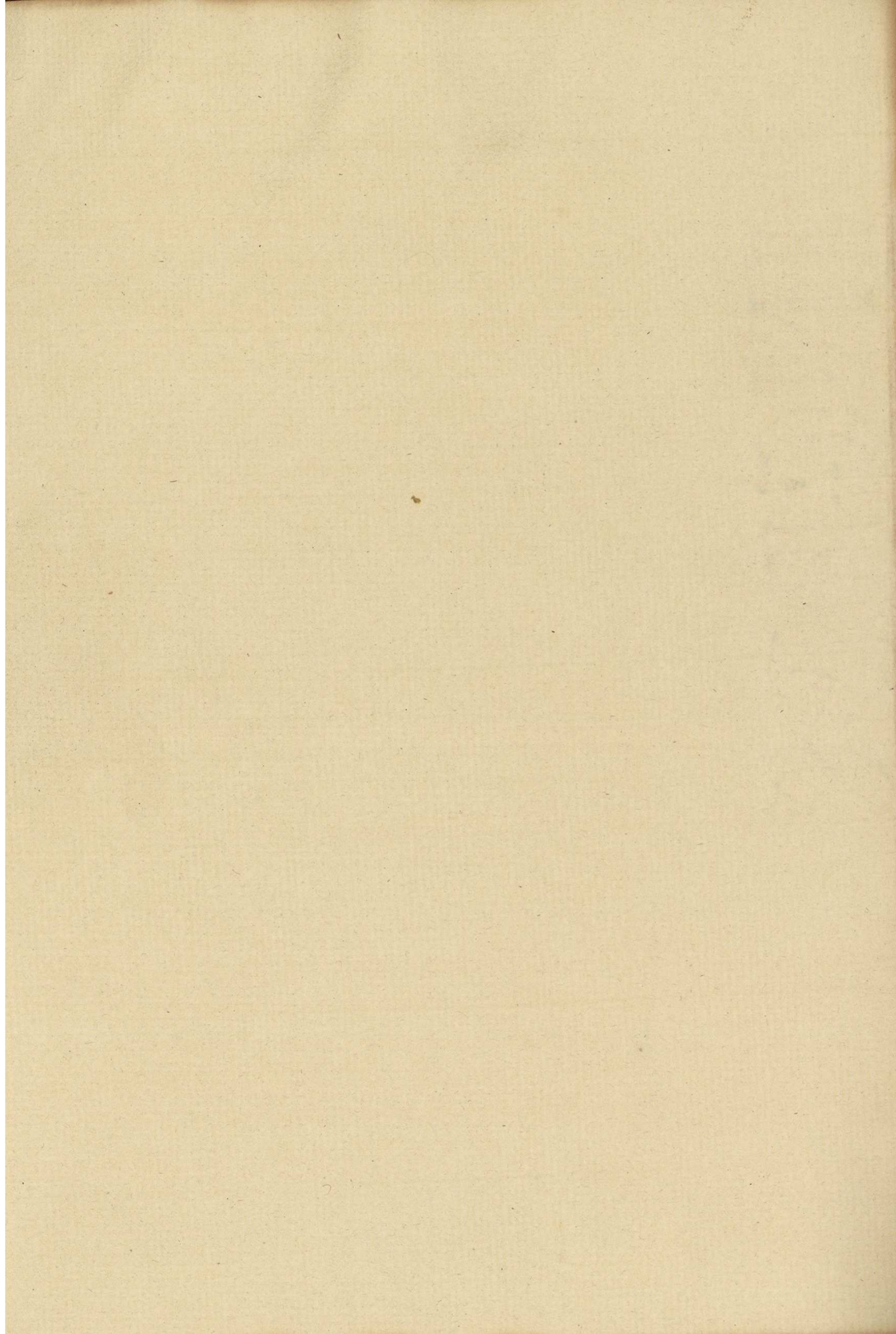
19. Sep. guilermus monachus cluniacis.

7. april. beatus unalterius cluniacis.

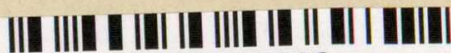
23. Dec. 1. theogenus episcopus metensis
cluniacis mon

28. ^{mai} ~~int.~~ 6. gregorii papa septimi. ^{prior} ~~cluniacis~~

32. maii 8. qualoceri abbas ex ordine cluniacis.

RAA 8= 354

1158112903